

Enes S. Omerović
NACIONALNE MANJINE U
BOSNI I HERCEGOVINI (1918-1941)

HISTORIJSKE MONOGRAFIJE

Knjiga 17

Izdavač

Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju
Podgaj 6, 71 000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
www.iis.unsa.ba

Glavni i odgovorni urednik

Dr. Sonja Dujmović

Recenzenti

Prof. dr. Edin Radušić

Dr. Zoran Janjetović

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

323.1(497.6)“1918/1941”

OMEROVIĆ, Enes S.

Nacionalne manjine u Bosni i Hercegovini : (1918-1941) / Enes S. Omerović. -
Sarajevo : Institut za historiju, 2019. - 424 str. : graf. prikazi ; 25 cm. - (Historijske
monografije ; knj. 17)

Bibliografija: str. 329-349 ; bibliografske i druge bilješke uz tekst. - Summary. -
Registri.

ISBN 978-9958-649-29-5

COBISS.BH-ID 27068422

UNIVERZITET U SARAJEVU – INSTITUT ZA HISTORIJU

Enes S. Omerović
NACIONALNE MANJINE U
BOSNI I HERCEGOVINI
(1918-1941)

Sarajevo, 2019.

Lejli, Afanu i Mireli

SADRŽAJ

PREDGOVOR	9
UVOD	11
1. Teorijsko razmatranje pojma <i>nacionalna manjina</i>	23
1.1. Međunarodno i domaće pravo o nacionalnim manjinama	24
1.2. Kako definirati nacionalne manjine?	32
1.3. Ko su nacionalne manjine u Kraljevini SHS/Jugoslaviji i Bosni i Hercegovini?	40
2. Demografska kretanja	43
2.1. Jevreji	56
2.2. Romi	61
2.3. Nijemci	66
2.4. Poljaci.....	69
2.5. Rusini/Ukrajinci.....	72
2.6. Česi	76
2.7. Mađari	78
2.8. Italijani	79
2.9. Rusi.....	81
2.10. Rumuni.....	83
2.11. Slovaci.....	85
2.12. Albanci.....	86
2.13. Ostali	87
3. Ekonomsko-socijalna struktura manjinskog stanovništva i njihovo učešće u privrednom životu Bosne i Hercegovine	89
3.1. Ekonomsko-socijalna struktura manjinskog stanovništva u Bosni i Hercegovini	90
3.2. Život na selu.....	95
3.3. Život u gradu	111
3.4. Manjinski i strani kapital i manjinski identitet(i).....	117

4. (Ne)učesće nacionalnih manjina u političkom životu Bosne i Hercegovine.....	127
4.1. Učesće nacionalnih manjina u privremenim organima vlasti 1918/1919. godine.....	131
4.2. Djelovanje nacionalnih manjina kroz stranačke organizacije	134
4.3. Učesće nacionalnih manjina na izborima i u radu izabраниh skupština.....	139
4.4. Nacionalne manjine u javnoj upravi	152
5. Školstvo nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini	157
5.1. Školsko zakonodavstvo	159
5.2. Škole sa njemačkim nastavnim jezikom	165
5.3. Škole sa češkim (čehoslovačkim) nastavnim jezikom	177
5.4. Škole sa italijanskim nastavnim jezikom.....	179
5.5. Škole s poljskim nastavnim jezikom	181
5.6. Jevrejske škole	183
5.7. Ruske škole.....	185
5.8. Školovanje pripadnika ostalih nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini	189
6. Djelovanje nacionalnih manjina kroz udruženja u Bosni i Hercegovini	191
6.1. Jevrejska društva u Bosni i Hercegovini.....	193
6.2. Čehoslovačka (češka) društva u Bosni i Hercegovini	209
6.3. Njemačka društva u Bosni i Hercegovini.....	218
6.4. Poljska društva u Bosni i Hercegovini.....	223
6.5. Rusinska/ukrajinska društva u Bosni i Hercegovini	227
6.6. Ruska društva u Bosni i Hercegovini	237
6.7. Italijanska društva u Bosni i Hercegovini.....	242
7. Vjerske zajednice i nacionalne manjine u Bosni i Hercegovini	243
7.1. Rimokatolička crkva	248
7.2. Grkokatolička crkva.....	254
7.3. Srpska pravoslavna crkva	264
7.4. Evangelička crkva.....	272
7.5. Jevrejska zajednica	280
7.6. Islamska zajednica	289
8. Štampa među manjinskim zajednicama u Bosni i Hercegovini.....	293
9. Odnos domaćeg i manjinskog stanovništva	305

ZAKLJUČAK	315
SUMMARY	327
POPIS IZVORA I LITERATURE	329
NEOBJAVLJENI IZVORI.....	329
OBJAVLJENI IZVORI.....	330
ŠTAMPA.....	332
LITERATURA	333
PRILOZI	351
Prilog br. 1: Manjine u popisu stanovništva 1910. godine	352
Prilog br. 2: Manjine u popisu stanovništva 1921. godine	360
Prilog br. 3: Manjine u popisu stanovništva 1931. godine	394
Prilog br. 4: Udio pojedinih manjinskih zajednica u manjinskoj populaciji	399
REGISTAR LIČNIH IMENA	401
REGISTAR GEOGRAFSKIH IMENA	411

PREDGOVOR

Knjiga koja je pred Vama rezultat je istraživanja u okviru individualnog projekta koji je pod naslovom *Nacionalne manjine u Bosni i Hercegovini (1918-1941)* realiziran u Institutu za historiju Univerziteta u Sarajevu od početka 2013. do kraja 2017. godine. Također, knjiga predstavlja neznatno prerađenu doktorsku disertaciju koja je pod istim naslovom odbranjena 16. oktobra 2017. godine na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu pred komisijom u sastavu: prof. dr. Husnija Kamberović (mentor), prof. dr. Zijad Šehić (član) i prof. dr. Edin Radušić (član), te im se ovom prilikom zahvaljujem na korektnom odnosu i korisnim savjetima i sugestijama tokom izrade i odbrane doktorske disertacije.

U različitim fazama istraživačkog rada i nastajanja rukopisa disertacije, odnosno knjige nailazio sam na mnogo susretljivosti u brojnim institucijama i imao nesebičnu podršku velikog broja pojedinaca, te im se ovom prilikom želim zahvaliti. Na prvom mjestu zahvalnost dugujem svojoj matičnoj kući – Institutu za historiju Univerziteta u Sarajevu, odnosno bivšem direktoru i mentoru prof. dr. Husniji Kamberoviću na ukazanom povjerenju, strpljenju i pomoći koju mi je pružio tokom nastajanja ovog rukopisa, kao i sadašnjem vršiocu dužnosti direktora Instituta dr. Muhamedu Nametku na podršci prilikom izdavanja ove knjige. Kolegicama i kolegama iz Instituta za historiju Univerziteta u Sarajevu zahvaljujem se za pomoć, podršku i savjete tokom istraživačkog rada. Hvala i onima koji su svojim radom željeli odmoći, jer sam u najtežim trenucima upravo u njihovom djelovanju pronalazio dodatne motive za nastavak.

Hvala i brojnim institucijama u kojima sam sprovodio istraživanja, te njihovim vrijednim uposlenicima – Arhivu Bosne i Hercegovine u Sarajevu, Historijskom arhivu u Sarajevu, Arhivu Republike Srpske u Banjoj Luci, Arhivu Jugoslavije u Beogradu, Bošnjačkom institutu – *Fondaciji Adila Zulfikarpašića* u Sarajevu, Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu i Zemaljskom muzeju u Sarajevu. Posebno hvala mom drugu Bori Jurišiću iz Arhiva Bosne i Hercegovine i kolegi Vladanu Vuklišu iz Arhiva Republike Srpske u Banjoj Luci, kao i uposlenicima Bošnjačkog instituta – *Fondaciji Adila Zulfikarpašića*, u kojem sam se osjećao kao kod kuće.

Zahvalnost dugujem pojedincima i institucijama koji su, iako uključeni na samom kraju, svojim angažmanom postali neodvojivi dio ove priče – recenzentima prof. dr. Edinu Radušiću i dr. Zoranu Janjetoviću, koji su svojim sugestijama pomogli da knjiga dobije ovu formu, glavnoj i odgovornoj urednici dr. Sonji Dujmović za savjete i uredničke intervencije, te Fondaciji za izdavaštvo, koja je finansijski podržala štampanje ove knjige.

Na kraju, hvala i onima koji se uvijek najviše žrtvuju i imaju najviše strpljenja – mojoj djeci Lejli i Afanu te supruzi Mireli, kojima posvećujem ovu knjigu.

U Sarajevu, 7. novembra 2018. godine

UVOD

Manjine, onako kako su shvaćene i definirane u našem radu, postojale su oduvijek, a u savremenom svijetu teško je pronaći državu koja je homogena u etničkom, jezičkom i vjerskom smislu. O značaju manjina, kako tzv. tradicionalnih (vjerskih, jezičkih, etničkih, rasnih, nacionalnih) tako i onih u savremenom smislu te riječi (manjina prema spolu, dobi, seksualnoj orijentaciji itd.), dovoljno govori činjenica da se u savremenom svijetu stepen demokratičnosti nekog društva procjenjuje, između ostaloga, i na osnovu odnosa države prema manjinama i njihovim pravima. Podizanje pitanja manjina na takav nivo rezultat je dugotrajnog, višestoljetnog procesa razvoja institucionalne zaštite manjina tokom koje se mijenjao obim, sadržaj, subjekti i objekti zaštite. Jedna od najvažnijih etapa u tom procesu odvijala se u periodu između dva svjetska rata, kada je mirovnim i drugim ugovorima potpisanim neposredno nakon završetka Prvog svjetskog rata fokus definitivno pomjeren sa zaštite vjerskih manjina, a u međunarodno pravo i međunarodne odnose uvedena institucionalna zaštita nacionalnih manjina.

Dio ovog procesa bio je i jugoslavenski i bosanskohercegovački prostor, na kojemu su stoljeća migracija i demografskih promjena uzrokovale etničku, vjersku i jezičku heterogenost naseljenog stanovništva. O kakvom mozaiku se radi, odlično govore rezultati popisa stanovništva iz međuratnog perioda, prema kojima je u Kraljevini SHS/Jugoslaviji¹ 1921. godine pored vjerski, jezički i etnički šarolikog “većinskog” stanovništva živjelo i oko 17%, a 1931. godine oko 15% pripadnika

---

¹ Jugoslovenska država u međuratnom periodu zvanično je tri puta mijenjala ime. Prvi naziv – **Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca** – nosi od osnivanja 1. decembra 1918. godine do donošenja Vidovdanskog ustava 28. juna 1921. godine, kada je promijenjen u **Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca**. Treća promjena nastupila je donošenjem Zakona o nazivu i podjeli države na upravna područja od 3. oktobra 1929. godine, od kada nosi ime **Kraljevina Jugoslavija**. U našem radu ime države koristili smo na nekoliko načina. U slučajevima kada se država spominjala u kontekstu samo jednog od spomenutih perioda korišten je onaj naziv koji je u tom trenutku bio zvanični. Međutim, u slučajevima kada se ime države moralo spomenuti u kontekstu dugotrajnih procesa koji se odnose na cijeli međuratni period ili njegov veći dio koristili smo naziv koji se već udomaćio u historiografiji na južnoslovenskom području – **Kraljevina SHS/Jugoslavija**.

nacionalnih manjina, određenih prema kriteriju maternjeg jezika. Između ostaloga, zahvaljujući i takvoj strukturi stanovništva, Kraljevina SHS/Jugoslavija bila je jedna od država koja se mirovnim i drugim ugovorima potpisanim nakon završetka Prvog svjetskog rata obavezala na zaštitu nacionalnih manjina.

Bosna i Hercegovina, kao dio Kraljevine SHS/Jugoslavije, također je predstavljala etnički, vjerski i jezički heterogenu zajednicu, koja je bila rezultat specifičnog historijskog i demografskog razvitka. Bosna i Hercegovina se i tada i danas često i opravdano opisuje i doživljava kao multikulturalna, multi-konfesionalna i multietnička zajednica, ali se njena multikulturalnost, multi-konfesionalnost i multietničnost najčešće ističu samo u kontekstu bogatstva različitosti danas konstitutivnih naroda – Srba, Hrvata i Bošnjaka. Međutim, bosanskohercegovački etnički, kulturni i vjerski mozaik bio je i ostao mnogo složeniji i heterogeniji. Godine 1921. u Bosni i Hercegovini živjelo je oko 3%, a 1931. godine oko 2,6% stanovništva koje u našem radu tretiramo kao nacionalne manjine – Jevreja, Roma, Nijemaca, Poljaka, Rusina/Ukrajinaca, Čeha, Mađara, Italijana, Rusa, Rumuna, Slovaka, Albanaca, Turaka i drugih. Iako su u Bosni i Hercegovini pripadnici nacionalnih manjina bili izuzetno malobrojni, teritorijalno rasuti, etnički, vjerski i socijalno heterogeni te od strane države potiskivani na margine društva, ipak su nacionalne manjine uspjevale prevazići spomenuta ograničenja, te ostaviti vidljivog traga u bosanskohercegovačkom društvu međuratnog perioda.

Uporedo s porastom značaja pitanja nacionalnih manjina u međunarodnom pravu i međunarodnim odnosima rastao je i interes naučne javnosti na jugoslavenskom prostoru, te je u posljednjih stotinjak godina nastao veliki broj radova u kojima se nastoje definirati nacionalne i druge manjine, zatim obrađuje proces izgradnje mehanizama zaštite i promoviranja prava manjinskih zajednica, a veliki je i broj historiografskih radova o manjinama. Postojeća literatura o nacionalnim manjinama na prostoru Kraljevine SHS/Jugoslavije nudi različite pristupe u istraživanju ovog pitanja, a najveći broj radova o manjinama nastao je u posljednjih tridesetak godina. Nezaobilazno štivo o nacionalnim manjinama je knjiga Zorana Janjetovića,² u kojoj autor analizira i daje cjelovit prikaz položaja i značaja manjinskih zajednica u Kraljevini SHS/Jugoslaviji, odnos tih zajednica prema državi i države prema njima, ulogu manjina u odnosima Kraljevine SHS/Jugoslavije prema susjednim zemljama i obratno, položaj manjinskih zajednica u politici, upravi, privredi, kulturi itd. Navedena monografija u metodološkom smislu predstavljala

²Zoran Janjetović, *Deca careva, pastorčad kraljeva: Nacionalne manjine u Kraljevini Jugoslaviji 1918-1941*, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd, 2005.

je novinu u odnosu na prethodne, ali i one koje su uslijedile nakon nje, u kojima su se autori bavili istraživanjem jedne manjinske zajednice na ograničenom prostoru ili na prostoru cijele Kraljevine SHS/Jugoslavije ili su se bavili svim, ili bar najutjecajnijim manjinskim zajednicama, ali su radove ograničavali samo na pojedine sfere njihovog života. Od brojne literature ovdje ćemo spomenuti samo monografije i radove manjeg obima: Vlatke Dugački³, Zorana Janjetovića⁴, Dušana Drljače⁵, Carla Bethkea⁶, Gorana Beusa Richembergha⁷, Miroslava Jovanovića⁸, Petra Kačavende⁹, Nebojše Popovića¹⁰, Milana Koljanina¹¹, Ljubodraga Dimića¹², Krinke Vidaković¹³, Vladimira Geigera¹⁴, Đorđa Borozana¹⁵ i drugih. Zajednička karakteristika gotovo svih radova koji tretiraju manjinsko pitanje u jugoslavenskim okvirima jeste da se vrlo malo ili nikako ne dotiču prostora Bosne i Hercegovine. Uzrok tome možemo pronaći prije svega u činjenici da je broj pripadnika nacionalnih

³ Vlatka Dugački, *Svoj svome. Češka i Slovačka manjina u međuratnoj Jugoslaviji (1918.-1941.)*, Srednja Evropa, Zagreb, 2013; Ista, "Manjinska posla' – Političko organiziranje češke i slovačke manjine na izborima za Ustavotvornu skupštinu 1920. godine", *Časopis za suvremenu povijest*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2012, god. 44, br. 2, 389-413.

⁴ Zoran Janjetović, *Nemci u Vojvodini*, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd, 2009; Ista, "Vajmarska republika i nemačka manjina u Jugoslaviji", *Tokovi istorije*, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd, 1998, br. 1-4, 140-155; Ista, "Pitanje zaštite nacionalnih manjina u Kraljevini SHS na konferenciji mira u Parizu 1919-1920", *Istorija XX veka*, Institut za savremenu istoriju, Beograd, 2000, god. XVIII, br. 2, 31-43; Ista, "Državotvorne ideje Srba, Hrvata i Slovenaca o nacionalnim manjinama", u: *Dijalog povjesničara-istoričara 1* (priredili: Hans-Georg Fleck, Igor Graovac), Zaklada Friedrich Naumann, Zagreb, 2000, 173-188; Ista, "O državljanstvu jugoslovenskih Nemaca", *Tokovi istorije*, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd, 2002, br. 1-2, 25-35; Ista, "Nijemci u Hrvatskoj 1918-1941", u: *Nijemci u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj – Nova istraživanja i perspektive / Die Deutschen in Bosnien und Herzegowina und Kroatien – Neue Forschungen und Perspektiven* (ur. Enes Omerović), Institut za istoriju, Sarajevo / Hrvatski institut za povijest, Zagreb / Zentrum zur Erforschung der deutschen Geschichte und Kultur in Südosteuropa an der Universität Tübingen, Tübingen, Sarajevo, 2015, 191-218. itd.

⁵ Dušan Drljača, *Kolonizacija i život Poljaka u jugoslovenskim zemljama – od kraja XIX do polovine XX veka*, Srpska akademija nauka i umetnosti, Etnografski institut, Beograd, 1985.

⁶ Carl Bethke, *Deutsche und ungarische Minderheiten in Kroatien und der Vojvodina 1918-1941. Identitätsentwürfe und ethnopolitische Mobilisierung*, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden, 2009.

⁷ Goran Beus Richembergh, *Nijemci, Austrijanci i Hrvati I. Prilozi za povijest njemačko-austrijske nacionalne manjine u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini*, Synopsis, Zagreb – Sarajevo / Njemačka zajednica – Zemaljska udruga Podunavskih Švaba u Hrvatskoj, Osijek, Zagreb, 2010.

⁸ Miroslav Jovanović, *Ruska emigracija na Balkanu (1920-1940)*, Čigoja štampa, Beograd, 2006.

⁹ Petar Kačavenda, *Nemci u Jugoslaviji 1918-1945*, Institut za savremenu istoriju, Beograd, 1991.

¹⁰ Nebojša Popović, *Jevreji u Srbiji 1918-1941*, Institut za savremenu istoriju, Beograd, 1997.

¹¹ Milan Koljanin, *Jevreji i antisemitizam u Kraljevini Jugoslaviji 1918-1941*, Institut za savremenu istoriju, Beograd, 2008.

¹² Ljubodrag Dimić, *Kulturna politika Kraljevine Jugoslavije 1918-1941. Deo 1, Društvo i država*, Stubovi kulture, Beograd, 1996; Ista, *Kulturna politika Kraljevine Jugoslavije 1918-1941. Deo 2, Škola i crkva*, Stubovi kulture, Beograd, 1997; Ista, *Kulturna politika Kraljevine Jugoslavije 1918-1941. Deo 3, Politika i stvaralaštvo*, Stubovi kulture, Beograd, 1997; Ista, "Ruska emigracija u kulturnom životu građanske Jugoslavije", *Istorija XX veka*, Institut za savremenu istoriju, Beograd, 1990, god. VIII, br. 1-2, 7-38.

¹³ Krinka Vidaković, *Kultura španskih Jevreja na jugoslovenskom tlu*, Svjetlost, Sarajevo, 1986.

¹⁴ Vladimir Geiger, "Njemačka manjina u Kraljevini SHS/Jugoslaviji (1918-1941)", u: *Dijalog povjesničara – istoričara 2* (priredili: Hans-Georg Fleck, Igor Graovac), Zaklada Friedrich Naumann, Zagreb, 2000, 429-455.

¹⁵ Đorđe Borozan, "Osnovni principi zaštite manjina u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca 1919-1921. i Albanci u Kraljevini Jugoslaviji", u: *Dijalog povjesničara – istoričara 2* (priredili: Hans-Georg Fleck, Igor Graovac), Zaklada Friedrich Naumann, Zagreb, 2000, 361-377.

manjina u Bosni i Hercegovini bio izuzetno mali u odnosu na manjinsku populaciju u drugim dijelovima Kraljevine SHS/Jugoslavije, pa je i interes istraživača uglavnom usmjeren na one krajeve u kojima su pripadnici manjina bili mnogo "vidljiviji" u političkim, ekonomskim ili kulturnim zbivanjima. Kao izuzetak možemo navesti ranije spomenutu etnološku studiju Dušana Drljače o Poljacima u Jugoslaviji, a koji su u ogromnom procentu živjeli upravo na teritoriji Bosne i Hercegovine.

Kada su u pitanju nacionalne manjine u Bosni i Hercegovini, iako ne možemo kazati da nije bilo interesa za njih u bosanskohercegovačkom društvu i njihovo proučavanje, ipak možemo tvrditi da su teme vezane za manjinske zajednice bile na marginama bosanskohercegovačke historiografije. Pogled na spisak literature koja govori o manjinskim zajednicama u Bosni i Hercegovini može stvoriti privid dobro obrađene teme, posebno o pojedinim nacionalnim manjinama. Međutim, i pored relativno velikog broja zbornika radova, monografija i radova manjeg obima rasutih po zbornicima radova i stručnim časopisima, vrlo je malo tema vezanih za nacionalne manjine u Bosni i Hercegovini u međuratnom periodu. Interes je uglavnom usmjeren na pojedine manjinske zajednice ili na određene segmente života manjinskih zajednica, a naglasak je najčešće na radovima o doseljavanju pojedinih manjinskih zajednica, položaju tokom osmanske ili austrougarske uprave, stradanju tokom Drugog svjetskog rata, iseljavanju nakon Drugog svjetskog rata itd. Također, veliki je broj radova koji nisu opremljeni naučnim aparatom, niti su bili plod arhivskih istraživanja, nego ličnih sjećanja. Dodatni problem je što su u radovima novijeg datuma često nekritički preuzimane tvrdnje upravo iz takve literature.

Kad je riječ o stepenu obrađenosti tema o nacionalnim manjinama u Bosni i Hercegovini između dva svjetska rata, činjenica je da o pojedinim manjinskim zajednicama postoji više radova, dok su neke druge potpuno neobrađene. Nešto su brojniji radovi o Jevrejima, ali zajednička je karakteristika gotovo svih monografija i zbornika radova mali interes za teme iz međuratnog perioda. Ipak, smatramo važnim spomenuti monografije Josefa Konfortija¹⁶, ranije spomenutu knjigu Krinke Vidaković, Avrama Pinta¹⁷, Elija Taubera¹⁸, Benjamine Londrc¹⁹, Jakova Danona i Verice Stošić²⁰, Anise Hasanhodžić i Rifeta

¹⁶ Jozef Konforti, *Travnički Jevreji*, Izdanje autora, Sarajevo, 1976.

¹⁷ Avram Pinto, *Jevreji Sarajeva i Bosne i Hercegovine*, Veselin Masleša, Sarajevo, 1987.

¹⁸ Eli Tauber, *Jevrejska štampa u BiH 1900-2011*, Media centar/La benevolencija, Sarajevo, 2011.

¹⁹ Benjamina Londrc, *Pravni položaj jevrejske zajednice u BiH od 1918. do 1945. godine*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2016.

²⁰ Jakov Danon i Verica Stošić, *Hronika Jevrejske opštine Banja Luka*, Jevrejska opština Banja Luka, Banja Luka, 2007; Isti, *Memoari na holokaust Jevreja Bosanske Krajine*, Jevrejska opština Banja Luka, Banja Luka, 2010.

Rustemovića²¹, te zbornike radova *Sefarad 92*.²² i *Spomenica 400 godina od dolaska Jevreja u Bosnu i Hercegovinu 1566-1966*²³, u kojima se, između ostalog, mogu pronaći i podaci o jevrejskoj nacionalnoj manjini tokom perioda između dva svjetska rata, i to uglavnom o jevrejskim društvima, općinama te učešću Jevreja u privrednom životu Bosne i Hercegovine.

Slična situacija je i sa njemačkom nacionalnom manjinom, o kojoj postoji relativno veliki broj radova, ali u njima je fokus na periodu austrougarske uprave, posebno na vremenu doseljavanja, te stradanja i iseljavanja tokom i nakon Drugog svjetskog rata. Od radova koji, manje ili više, tretiraju njemačku nacionalnu manjinu u Bosni i Hercegovini tokom međuratnog perioda treba spomenuti radove Vladimira Geigera²⁴, Fritza Hoffmanna²⁵, Bernda Robioneka²⁶ itd.

O češkoj manjini u Bosni i Hercegovini tokom međuratnog perioda postoji nekoliko radova. O češkim gradskim i seoskim zajednicama, sa posebnim akcentom na djelovanje čeških društava, pisao je Milan Balaban.²⁷ Posebna vrijednost njegovih radova leži u činjenici da je koristio i izvore, literaturu i štampu na češkom jeziku koji nama nisu bili dostupni. O ulozi i značaju Čeha, ali i pripadnika drugih manjina u razvoju muzičke kulture u Bosni i Hercegovini između dva svjetska rata pisala je Fatima Hadžić, ali dio tih radova još uvijek je u formi rukopisa.²⁸

²¹ Anisa Hasanhodžić i Rifet Rustemović, *Tragovima naših komšija. Jevreji u Bosni i Hercegovini i holokaust*, Institut za istoriju, Sarajevo, 2015.

²² *Zbornik radova Sefarad 92*, Institut za istoriju i Jevrejska zajednica Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1995.

²³ *Spomenica 400 godina od dolaska Jevreja u Bosnu i Hercegovinu 1566-1966*, Odbor za proslavu, Sarajevo, 1966.

²⁴ Vladimir Geiger, "Skica za povijest Nijemaca i Austrijanaca u Bosni i Hercegovini, s posebnim osvrtom na njihovu sudbinu tijekom Drugoga svjetskog rata i poraću", *Hercegovina – Časopis za kulturno i povijesno naslijeđe*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru – Studij povijesti; Hrvatski institut za povijest – Zagreb, Mostar, 2015, god. 26, br. 1, 265-297; Isti, "Ljudski gubitci Nijemaca Bosne i Hercegovine u Drugome svjetskom ratu i poraću. Brojdbeni pokazatelji (procjene, izračini, popisi)", u: *Zbornik radova. Nijemci u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj – nova istraživanja i perspektive* (ur. Enes Omerović), Institut za istoriju, Sarajevo / Hrvatski institut za povijest, Zagreb / Zentrum zur Erforschung deutscher Geschichte und Kultur in Südosteuropa an der Universität Tübingen, Sarajevo, 2015, 377-402.

²⁵ Fritz Hoffmann, *Das Schickal der Bosniendeutschen in 100 Jahren von 1878-1978*, 1982.

²⁶ Bernd Robionek, "Im Gravitationsfeld Des 'Mutterlandes'. Deutsche Genossenschaften In Nordbosnien Zwischen Den Weltkriegen", u: *Zbornik radova. Nijemci u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj – nova istraživanja i perspektive* (ur. Enes Omerović), Institut za istoriju, Sarajevo / Hrvatski institut za povijest, Zagreb / Zentrum zur Erforschung deutscher Geschichte und Kultur in Südosteuropa an der Universität Tübingen, Sarajevo, 2015, 219-240.

²⁷ Milan Balaban, "Češi v Bosně i Hercegovině 1878-1941", magistarski rad, Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, (pristup: 16. 10. 2012, <http://theses.cz/id/n5drnu/54863-429024870.pdf>); Isti, "Češke seoske zajednice u Bosni i Hercegovini do drugog svjetskog rata", *Radovi: časopis za humanističke i društvene nauke*, Filozofski fakultet Univerziteta u Banjaluci, Banja Luka, 2011, br. 14, 153-169.

²⁸ Fatima Hadžić, *Muzičke institucije u Sarajevu (1918-1941). Oblasna muzička škola i Sarajevska filharmonija*, Muzička akademija, Institut za muzikologiju, Sarajevo, 2018; Ista, "Uloga i značaj Čeha u razvoju muzičke kulture u Bosni i Hercegovini", magistarski rad, Univerzitet u Sarajevu, 2009; Ista, "Muzički život Sarajeva u periodu između dva svjetska rata (1918-1941)", doktorska disertacija, Univerzitet u Sarajevu, 2012; Ista, "Češki muzičari u Bosni i Hercegovini", *Muzika: časopis za muzičku kulturu*, Muzička akademija, Muzikološko društvo FBiH, Sarajevo, juli-decembar 2005, god. IX, br.

Milan Vukmanović pisao je o utjecaju Čeha i Slovaka na privredni život Bosanske krajine, ali taj rad nikada nije objavljen.²⁹

Ogromna većina Poljaka naseljenih u Kraljevini SHS/Jugoslaviji živjela je na teritoriji Bosne i Hercegovine, pa su se i radovi koji u naslovu imaju jugoslaven-ski okvir uglavnom odnosili na Poljake u Bosni i Hercegovini. Etnološke studije Dušana Drljače bile su od velike pomoći tokom naših istraživanja, a posebnu vrijednost njegovim radovima daju korišteni izvori na poljskom jeziku.³⁰ I Tomasz Jacek Lis svojom knjigom također nam omogućava pogled na pitanje Poljaka u Bosni i Hercegovini ne samo na osnovu domaćih nego i poljskih izvora.³¹ Posljednjih godina objavljeno je nekoliko radova koji tematiziraju Poljake u međuratnoj Bosni i Hercegovini i smatramo važnim spomenuti rad Seke Brkljače³² o društvenom i duhovnom angažmanu sarajevskog filozofa i matematičara Marcela Šnajdera, rad Sonje Dujmović³³ o uspostavljanju, održavanju i njegovanju kulturnih i ekonomskih veza Poljske i Sarajeva, te rad Filipa Škiljana.³⁴ Kao vlastiti doprinos istraživanju poljske manjine objavili smo članak u kojem analiziramo položaj poljske manjinske zajednice u bosanskohercegovačkom međuratnom društvu i pratimo stidljive pokušaje očuvanja vlastitog nacionalnog identiteta kroz pitanja školstva, društvenog organiziranja i rad Rimokatoličke crkve među Poljacima.³⁵ Pored navedenih, kratke crtice o Poljacima u Bosni i Hercegovini

2 (26), 68-87; Ista, "Uloga i značaj Čeha u razvoju muzičke kulture u Bosni i Hercegovini", u: *Zbornik radova sa VI međunarodnog simpozija "Muzika u društvu", koji je održan u Sarajevu 28-30. 10. 2008*, Muzikološko društvo FBiH, Muzička akademija u Sarajevu, Sarajevo, 2009, 92-111; Ista, "Što (ni)su Česi u historiji muzike u BiH: osvrt na kompozitorsku djelatnost čeških muzičara u BiH", *Muzika: časopis za muzičku kulturu*, Muzička akademija, Muzikološko društvo FBiH, Sarajevo, januar-juni 2009, god. XIII, br. 1 (33), 29-47.

²⁹ Milan Vukmanović, "Utica Čeha i Slovaka na privredni i kulturni razvoj Bosanske krajine između dva svjetska rata", referat s međunarodnog naučnog skupa istoričara održanog u Brnu 9, 10. i 11. oktobra 1989, Arhiv Republike Srpske, Banja Luka (dalje: ARSBL), 210-016-044, mašinski tekst formata A4, 19 stranica.

³⁰ Dušan Drljača, *Kolonizacija i život Poljaka*; Ista, "Kolonizacija stranog življa u Bosni i Hercegovini krajem XIX veka s posebnim osvrtom na doseljavanje Poljaka", u: *Bosna i Hercegovina od srednjeg veka do novijeg vremena. Zbornik radova, knjiga 12* (ur. Slavenko Terzić), Istorijski institut SANU, Beograd, 1995, 213-224; Ista, "Poljaci u Derventi i okolini", *Glasnik Zemaljskog muzeja BiH, Etnologija*, Zemaljski muzej BiH, 1978, sveska XXX/XXXI – 1975/76, 237-261; Ista, "Marija Domborovska o Poljacima u Bosni", *Zbornik za slavistiku*, Matica Srpska, Novi Sad, 1976, br. 10, 133-148.

³¹ Tomasz Jacek Lis, *Iz Bosni u Poljsku*, Bolesławiecki Ośrodek Kultury – Międzynarodowe Centrum Ceramiki, Bolesławiec, 2016.

³² Seka Brkljača, "Marcel Šnajder – čovjek i djelatnost u cilju progressa i humaniteta", u: *Poljska u Bosni, Bosna u Poljskoj*, Krakow: Libron, 2015, ([s.l.]: Azymut), 109-124.

³³ Sonja Dujmović, "Poljska prisutnost u Sarajevu u međuratnom periodu (1918-1941)", u: *Poljska u Bosni, Bosna u Poljskoj*, Krakow: Libron, 2015, ([s.l.]: Azymut), 125-150.

³⁴ Filip Škiljan, "Poljaci u Bosni i Hercegovini", u: *Historijski pogled na razvoj i položaj nacionalnih manjina u Sarajevu i Bosni i Hercegovini* (glavni i odgovorni urednik Enes Omerović), Sarajevo: Udruženje za modernu historiju/Udruga za modernu povijest, 2017, 77-108.

³⁵ Enes S. Omerović, "Polacy w Bośni i Hercegowinie (1918-1941)", u: *Polska i Jugosławia w XX wieku. Polityka – społeczeństwo – kultura* (red. Momčilo Pavlović, Paweł Wawryszuk, Andrzej Zaćmiński), Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 2018, 286-303.

ostavili su i Mihael Sobolevski³⁶, Božena Vranješ-Šoljan³⁷, Artur Burda³⁸, Slaven Kale³⁹ te Husnija Kamberović⁴⁰.

Interes za Rusine/Ukrajince uglavnom je vezan za njihovu pripadnost Grkokatoličkoj crkvi. Adnan Busuladžić u svom radu prati demografske promjene kod grkokatoličkog stanovništva u Bosni i Hercegovini od doseljavanja do savremenog doba.⁴¹ Isti vremenski okvir, od doseljavanja do savremenog doba, ali tematski nešto širi je u radu Filipa Škiljana o Ukrajincima u Bosni i Hercegovini.⁴² U radovima Dragana Šučura⁴³ i Daniela Patafte⁴⁴ nailazimo na potpuno suprotne stavove o istoj temi – o borbi pravoslavne i grkokatoličke crkvene hijerarhije za vjernike među Rusinima/Ukrajincima. Podatke o izgradnji nacionalnog identiteta među Rusinima/Ukrajincima u Jugoslaviji i Bosni i Hercegovini nalazimo u radovima Olega Rumjanceva⁴⁵, a nekoliko crtica o Rusinima/Ukrajincima u

³⁶ Mihael Sobolevski, "Poljska nacionalna manjina u Jugoslaviji tijekom Drugog svjetskog rata", u: *Dijalog povjesničara – istoričara 3* (priredili: Hans-Georg Fleck, Igor Graovac), Zaklada Friedrich Naumann, Zagreb, 2001, 371-388.

³⁷ Božena Vranješ-Šoljan, "Maria Szumska Dabrowska o Poljskim doseljenicima u Bosni 1935", *Časopis za savremenu povijest*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2007, god. 38, br. 3, 955-965.

³⁸ Artur Burda, "Poljski naseljenici u Bosni", u: *Zbornik Krajiških muzeja 3-4* (ur. Vera Mutavdžić), Muzej Bosanske krajine, Banja Luka, 1968/69, 185-189.

³⁹ Slaven Kale, "Polskie organizacje w Chorwacji w dwudziestoleciu międzywojennym", u: *Polska i Jugosławia w XX wieku. Polityka – społeczeństwo – kultura* (red. Momčilo Pavlović, Paweł Wawrzeszyński, Andrzej Zaćmiński), Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 2018, 267-285.

⁴⁰ Husnija Kamberović, *Prema modernom društvu. Bosna i Hercegovina od 1945. do 1953. godine*, Tešanj, Centar za kulturu i obrazovanje, 2000.

⁴¹ Adnan Busuladžić, "Pojava grkokatoličkog stanovništva u Bosni i Hercegovini (od 1879. do najnovijeg doba)", *Časopis za savremenu povijest*, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2003, god. 35, br. 1, 173-188.

⁴² Filip Škiljan, "Ukrajinci u Bosni i Hercegovini od doseljenja do današnjih dana", *Historijska misao*, Društvo historičara Tuzlanskog kantona, Odsjek za historiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Tuzli, Tuzla, 2016, god. 2, br. 2, 239-262.

⁴³ Dragan Šučur, "Vraćanje u pravoslavnu vjeru maloruskih kolonista u Prnjavorskom srezu između dva svjetska rata", *Glasnik Udruženja arhivskih radnika Republike Srpske*, Udruženje arhivskih radnika Republike Srpske, Banja Luka, 2011, god. III, br. 3, 149-170; Isti, "Izveštaj sveštenika Petra Rađenovića o stanju u misionarskim parohijama maloruskih kolonista u Prnjavorskom srezu", *Glasnik Udruženja arhivskih radnika Republike Srpske*, Udruženje arhivskih radnika Republike Srpske, Banja Luka, 2013, god. V, br. 5, 453-466.

⁴⁴ Daniel Patafta, "Progoni bosanskih grkokatolika u Kraljevini SHS/Jugoslaviji na stranicama tadašnjeg katoličkog tiska", *Chroatica Christiana Periodica*, Katolički bogoslovni fakultet, Zagreb, 2015, god. 39, br. 56, 157-183.

⁴⁵ Oleg Rumjancev, "Pitanje nacionalnog identiteta Rusina i Ukrajinaca Jugoslavije", u: *Zakarpats'ka Ukrajina: povijest – tradicija – identitet. Zbornik radova* (prir. Jevgenij Paščenko – prijevod sa ukrajinskog), Hrvatsko-ukrajinsko društvo, Zagreb, 2013, 301-311. (pristup: 11. 4. 2016. [https://www.google.ba/search?q=%E2%80%9EUkrajinci+na+teritoriju+biv%C5%A1e+Jugoslavije+do+1890%E2%80%9C.+u:+Zakarpatska+Ukrajina:+povijest+%E2%80%93+tradicija+%E2%80%93+identitet.+Zbornik+radova+\(prijevod+sa+ukrajinskog\).+Zagreb:+Hrvatsko-ukrajinsko+dru%C5%A1tvo.+2013.&spell=1&sa=X&ved=0ahUKEwIljLbgodnTAhXsFJoKHY4YD-MQQBQggKAA&biw=1366&bih=599](https://www.google.ba/search?q=%E2%80%9EUkrajinci+na+teritoriju+biv%C5%A1e+Jugoslavije+do+1890%E2%80%9C.+u:+Zakarpatska+Ukrajina:+povijest+%E2%80%93+tradicija+%E2%80%93+identitet.+Zbornik+radova+(prijevod+sa+ukrajinskog).+Zagreb:+Hrvatsko-ukrajinsko+dru%C5%A1tvo.+2013.&spell=1&sa=X&ved=0ahUKEwIljLbgodnTAhXsFJoKHY4YD-MQQBQggKAA&biw=1366&bih=599)); Isti, "Ukrajinci na teritoriju bivše Jugoslavije do 1890", u: *Zakarpats'ka Ukrajina: povijest – tradicija – identitet. Zbornik radova* (prir. Jevgenij Paščenko – prijevod sa ukrajinskog), Hrvatsko-ukrajinsko društvo, Zagreb, 2013, 311-322. (pristup: 11. 4. 2016. [https://www.google.ba/search?q=%E2%80%9EUkrajinci+na+teritoriju+biv%C5%A1e+Jugoslavije+do+1890%E2%80%9C.+u:+Zakarpatska+Ukrajina:+povijest+%E2%80%93+tradicija+%E2%80%93+identitet.+Zbornik+radova+\(prijevod+sa+ukrajinskog\).+Zagreb:+Hrvatsko-ukrajinsko+dru%C5%A1tvo.+2013.&spell=1&sa=X&ved=0ahUKEwIljLbgodnTAhXsFJoKHY4YD-MQQBQggKAA&biw=1366&bih=599](https://www.google.ba/search?q=%E2%80%9EUkrajinci+na+teritoriju+biv%C5%A1e+Jugoslavije+do+1890%E2%80%9C.+u:+Zakarpatska+Ukrajina:+povijest+%E2%80%93+tradicija+%E2%80%93+identitet.+Zbornik+radova+(prijevod+sa+ukrajinskog).+Zagreb:+Hrvatsko-ukrajinsko+dru%C5%A1tvo.+2013.&spell=1&sa=X&ved=0ahUKEwIljLbgodnTAhXsFJoKHY4YD-MQQBQggKAA&biw=1366&bih=599)); Isti, "Prvi podaci o identitetu bačko-srijemskih i bosansko-slavonskih Rusina", u: *Zakarpats'ka Ukrajina: povijest – tradicija – identitet. Zbornik radova* (prir. Jevgenij Paščenko – prijevod sa

Bosni i Hercegovini daje i Vaso Strehaljuk⁴⁶. Vrijedan doprinos proučavanju Rusina/Ukrajinaca u Bosni i Hercegovini tokom međuratnog perioda ostavio je Milan Vukmanović, ali njegovi radovi još uvijek nisu objavljeni.⁴⁷

O malobrojnim i u međuratnom periodu gotovo “nevidljivim” Italijanima posljednjih godina objavljena su dva zbornika radova zahvaljujući aktivnostima italijanskih udruženja u Sarajevu i Tuzli, ali su spomenuti zbornici više namijenjeni široj čitalačkoj publici nego naučnim krugovima.⁴⁸ S druge strane, italijanska manjinska zajednica u Banjoj Luci obrađena je kao tema u članku Aleksandre Stošić⁴⁹.

O Romima, kao potpuno marginaliziranoj, nekad čak i isključenoj manjinskoj skupini imamo nekoliko kraćih radova. Milenko Filipović pisao je o visočkim Romima⁵⁰, dok je o Karavlasima u međuratnom periodu pisao Nikola Pavković⁵¹.

O nekim nacionalnim manjinama u Bosni i Hercegovini tokom međuratnog perioda u bosanskohercegovačkoj historiografiji gotovo da nema spomena. Tako uopće nema radova o Mađarima, Rumunima (ukoliko izuzmemo one u kojima se Rumunima pogrešno smatraju druge etničke skupine), Rusima, Slovacima, Albancima i Turcima, a o nekim od navedenih manjina mogu se pronaći sporadični podaci u radovima sa širim, jugoslavenskim kontekstom.

Kratke crtice o manjinskim zajednicama u Bosni i Hercegovini tokom međuratnog perioda pronalazimo i u radovima kojima centralna tematika nije vezana za nacionalne manjine. Tu posebno želimo istaknuti često zanemarene, pa i potcijenjene tzv. općinske monografije, koje često pružaju korisne podatke o nacionalnim manjinama na lokalnoj razini. Iako kvalitetom nejednake vrijednosti, od

ukrajinskog, Hrvatsko-ukrajinsko društvo, Zagreb, 2013, 323-368. (pristup: 11. 4. 2016. [https://www.google.ba/search?q=%E2%80%9EUkrajinci+na+teritoriju+biv%C5%A1e+Jugoslavije+do+1890%E2%80%9C.+u:+Zakarpatska+Ukrajina:+povijest+%E2%80%93+tradicija+%E2%80%93+identitet.+Zbornik+radova+\(prijevod+sa+ukrajinskog\).+Zagreb:+Hrvatsko-ukrajinsko+dru%C5%A1tvo.+2013.&spell=1&sa=X&ved=0ahUKEwjlLbgodnTAhXsFJoKHY4YDMQBBQggKAA&biw=1366&bih=599](https://www.google.ba/search?q=%E2%80%9EUkrajinci+na+teritoriju+biv%C5%A1e+Jugoslavije+do+1890%E2%80%9C.+u:+Zakarpatska+Ukrajina:+povijest+%E2%80%93+tradicija+%E2%80%93+identitet.+Zbornik+radova+(prijevod+sa+ukrajinskog).+Zagreb:+Hrvatsko-ukrajinsko+dru%C5%A1tvo.+2013.&spell=1&sa=X&ved=0ahUKEwjlLbgodnTAhXsFJoKHY4YDMQBBQggKAA&biw=1366&bih=599))).

⁴⁶ Vaso Strehaljuk, “Ukrajinci u Bosni”, *Godišnjak Društva istoričara Vojvodine*, Društvo istoričara SAP Vojvodine, Novi Sad, 1978, 77-93.

⁴⁷ Milan Vukmanović, “Ukrajinci u privrednom životu Bosne i Hercegovine 1918-1941. god.”, (neautorizovano), ARSBL, 559, radovi; Isti, “Neki sadržaji vjerske, političke i kulturne djelatnosti Ukrajinaca u Bosni i Hercegovini između dva rata”, (neautorizovano), ARSBL, 559, radovi.

⁴⁸ *Zbornik radova/Okrugli stol 130 godina dolaska Italijana u Bosnu i Hercegovinu, održan u Sarajevu 18. maja 2013. godine*, (prijevod Dubravka Ivičević), Udruženje građana italijanskog porijekla, Sarajevo, 2013; Tihomir Knežiček i Kadrija Hodžić, *Stoljeće Italijana u Tuzli*, Infograf, Tuzla, 2010.

⁴⁹ Aleksandra Stošić, “Banjalučki Talijani 1883-1941”, *Glasnik Udruženja arhivskih radnika Republike Srpske*, Udruženje arhivskih radnika Republike Srpske, Banja Luka, 2013, god. V, br. 5, 169-183.

⁵⁰ Milenko S. Filipović, “Visočki Cigani”, *Narodna starina*, Etnografski muzej, Zagreb, prosinac 1932. god., 11, br. 27, 27-46.

⁵¹ Nikola F. Pavković, “Karavlas i njihovo tradicionalno zanimanje”, u: *Članci i građa za kulturnu istoriju istočne Bosne, knj. I*, Zavičajni muzej u Tuzli, Tuzla, 1957, 103-126.

velike koristi prilikom istraživanja naše teme bile su monografije Zavidovića⁵², Dervente⁵³, Bosanske Gradiške⁵⁴, Lukavca⁵⁵, Olova⁵⁶ itd.

Jasno je da u dosadašnjoj bosanskohercegovačkoj historiografiji nema niti jednog rada u kojem je na sveobuhvatan način obrađeno pitanje jedne ili svih nacionalnih manjina koje su živjele i žive na prostoru Bosne i Hercegovine. Ta činjenica otvara sasvim dovoljno prostora i davala je dovoljno opravdanja za poduzimanje jednog sveobuhvatnog istraživanja pitanja nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini u periodu između dva svjetska rata. Navedena literatura, kako ona sa širim, jugoslavenskim kontekstom tako i ona koja se odnosi na manjine u Bosni i Hercegovini, predstavljala je osnovu za početak istraživačkih radova, ali naš rad je ipak velikim dijelom baziran na izvornoj arhivskoj građi iz nekoliko arhivskih ustanova u Bosni i Hercegovini i inostranstvu. U Arhivu Bosne i Hercegovine koristili smo fondove *Narodna vlada Narodnog vijeća SHS za Bosnu i Hercegovinu*, *Glavni odbor Narodnog vijeća SHS za Bosnu i Hercegovinu*, *Zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu* (opća, prezidijalna i povjerljiva građa), *Pokrajinska uprava Bosne i Hercegovine* (opća, prezidijalna i povjerljiva građa), *Okružno načelstvo Sarajevo*, *Ministarstvo vera Kraljevine SHS – Odjeljenje za BiH*, *Ministarstvo prosvete Kraljevine SHS – Odjeljenje za BiH*, *Ministarstvo trgovine i industrije Kraljevine SHS – Odjeljenje za BiH*, *Sarajevo*, *Češka beseda*. Zbog požara od 7. februara 2014. godine u Arhivu Bosne i Hercegovine korištenje fonda *Kraljevska banska uprava Drinske banovine* bilo je otežano i nije sprovedeno u planiranom obimu, a zbog velikih oštećenja ostaci fonda *Zbirka personalnih dosjea* još uvijek nisu dostupni za rad. U Arhivu Jugoslavije u Beogradu radili smo na fondovima *Ministarstvo prosvete Kraljevine Jugoslavije*, *Ministarstvo vera Kraljevine Jugoslavije*, *Ministarstvo unutrašnjih poslova Kraljevine Jugoslavije*, *Ministarstvo inostranih poslova Kraljevine Jugoslavije*, *Centralni pres-biro Predsjedništva Min. saveta Kraljevine Jugoslavije* i *Dvor Kraljevine Jugoslavije*. U Arhivu Republike Srpske u Banjoj Luci koristili smo fondove *Okružna oblast Banja Luka*, *Veliki župan Vrbaske oblasti Banja Luka*, *Kraljevska banska uprava Vrbaske banovine*, *Jugoslovenska nacionalna stranka Banja Luka*, *Okružni sud Banja Luka* i *Inspekcija rada Banja Luka*.

⁵² Jusuf H. Mujkić, *Zavidovići kroz historiju: društveno-ekonomski i kulturni razvoj područja zavidovičke općine od polovine XV do kraja XX vijeka*. I tom (1463-1941), Općina Zavidovići, Zavidovići, 1999.

⁵³ Nedžmudin Alagić, *Derventa između dva svjetska rata*, Ured za rješavanje statusnih pitanja raseljenih osoba – prognanika i izbjeglica Općine Derventa, Odjeljenje ureda na području Sarajeva, Sarajevo, 2001.

⁵⁴ Bajo Krivokapić (i dr.), *Istorija Bosanske Gradiške i njene okoline od najstarijih vremena do 1985. godine*, Opština Gradiška/Grafomark Laktaši, 2008.

⁵⁵ Jeremija Perić Ješo i Dževad Pašić, *Lukavac u radničkom pokretu, NOR-u i revoluciji*, Opštinski odbor SUBNOR-a, Opštinski komitet SK, Opštinsko vijeće Saveza sindikata, Lukavac, 1989.

⁵⁶ Jeremija Perić Ješo, *Olovo u narodnooslobodilačkoj borbi*, Grafičar, Tuzla, 1981.

Važan izvor informacija tokom istraživanja bili su brojni objavljeni izvori. Tu prije svega mislimo na rezultate popisa stanovništva, kako iz austrougarskog tako i iz međuratnog perioda, koji i pored svih nedostataka predstavljaju osnovni izvor za rekonstrukciju demografskog kretanja manjinskog stanovništva u Bosni i Hercegovini. Važan izvor informacija bili su i statistički godišnjaci, spomenice, službene novine i zbornici zakona kao i onovremena štampa.

Koristeći navedenu izvornu bazu, istraživački cilj usmjerili smo na sveobuhvatnu analizu položaja pripadnika nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini tokom međuratnog perioda slijedeći većim dijelom model koji je u svom radu primijenio Zoran Janjetović, ali ne i pristup definiranju manjina. U njegovoj ranije spomenutoj studiji manjinske zajednice u Bosni i Hercegovini samo su ovlašt dotaknute, čime smo dobili dobar metodološki okvir u kome je ostavljen prostor za realiziranje naše teme kao posebnog projekta. U skladu s tim, analizirali smo položaj, ulogu i značaj manjinskih zajednica u Bosni i Hercegovini, kako onih koje su bile štice tako i onih nepriznatih, njihov odnos prema državi i domaćem stanovništvu i obratno, razlike u tretmanu pojedinih manjinskih zajednica, utjecaj pripadnika manjinskih zajednica i zajednica u cjelini na privredne, kulturne, političke i druge prilike kako na nivou Bosne i Hercegovine tako i u lokalnim sredinama, gdje su pripadnici manjina ponekad činili značajan procenat stanovništva kroz analizu učešća pripadnika manjina u upravi, političkim strankama, zatim kroz djelatnost različitih društava i udruženja, organizaciju vjerskih zajednica, školovanje djece pripadnika nacionalnih manjina itd. Svaki od segmenata života kroz koji smo pratili položaj manjinskih zajednica bili su istovremeno i alat asimilacije i alat za očuvanje nacionalne posebnosti, ovisno o onome ko ga je koristio.

Prilikom realizacije projekta koristili smo različite naučne metode – metodu istraživanja i analize prikupljene građe, zatim klasifikaciju, sistematizaciju i komparaciju prikupljenih podataka, i na kraju sintetiziranje rezultata rada. Karakter prikupljene građe i metode koje su primjenjivali drugi istraživači koji su se bavili sličnim pitanjima naveli su nas da građa bude sistematizirana po tematsko-hronološkom principu. Rezultati naših istraživanja prezentirani su u nekoliko tematsko-hronoloških cjelina. Pored *Predgovora*, *Uvoda* i *Zaključka* knjiga sadrži devet poglavlja sa više potpoglavlja. Smatrajući da je jedan od izuzetno važnih uvjeta za proučavanje bilo koje teme jasnoća pojmova, početni dio posvetili smo teorijskom razmatranju pojma *nacionalne manjine* s ciljem njegovog definiranja, a zatim i operacionaliziranja, odnosno primjenjivanja na bosansko-hercegovačke prilike. Nakon detektiranja svih manjinskih zajednica u Bosni i

Hercegovini tokom međuratnog perioda dio rada posvetili smo demografskim kretanjima s ciljem utvrđivanja porijekla, vremena naseljavanja, mjesta odakle dolaze i gdje se naseljavaju, ali i sezonske i sekundarne migracije nakon naseljavanja u Bosni i Hercegovini za sve nacionalne manjine. Kao pokazatelje položaja nacionalnih manjina, ali i njihovog odnosa prema državi analizirali smo djelovanje manjinskih zajednica kroz različite segmente života. Jedno poglavlje odnosi se na utvrđivanje socijalne strukture manjinskog stanovništva i njihov utjecaj na privredu u bosanskohercegovačkim i lokalnim okvirima, analizirajući zasebno seoske i gradske zajednice. Važan pokazatelj položaja manjinskih zajednica je i stepen njihovog učešća u političkom životu i upravi, te se jedno od poglavlja odnosi na analiziranje učešća manjina u javnoj upravi, zakonodavnoj i izvršnoj vlasti i djelovanju kroz stranačke organizacije na lokalnom i bosanskohercegovačkom nivou. Škole, koje su služile i kao instrument za razvijanje nacionalne svijesti, imale su veliku ulogu u izgradnji i očuvanju nacionalnog identiteta kod manjinskih zajednica, ali su istovremeno pokazivale kakav je odnos državnih organa i većinskog stanovništva prema manjinama. Pitanje školovanja djece nacionalnih manjina pratili smo u jednom poglavlju kroz zakonodavnu aktivnost o manjinskom školstvu, zatim kroz proces kontinuiranog reduciranja broja osnovnih škola i odjeljenja sa manjinskim jezicima, djelovanje dopunskih i paralelnih odjeljenja sa manjinskim jezicima, analizu brojnog stanja i teritorijalnog rasporeda škola, nastavnih planova i programa, te udžbenika po kojima je izvođena nastava, broj učenika i broj učitelja angažiranih u nastavi na manjinskim jezicima. Posebno poglavlje posvećeno je manjinskim udruženjima zbog njihove izuzetno važne uloge u očuvanju vlastite tradicije, kulture i jezika. Iako su ta društva ponekad bila dijelom većih organizacija koje su obuhvatale društva iz drugih dijelova Kraljevine SHS/Jugoslavije, manjinska društva u Bosni i Hercegovini uglavnom su imala lokalni karakter. Najčešće se radilo o diletantskim grupama, horovima, orkestrima, čitaonicama, bibliotekama i njihova aktivnost najčešće se svodila na organiziranje druženja i zabava, koncerata, pozorišnih predstava, predavanja, organiziranje gostovanja umjetnika iz matičnih zemalja. Ništa manje važnu ulogu u očuvanju nacionalnog identiteta i jezika manjinskih zajednica imale su vjerske zajednice, posebno u specifičnim bosanskohercegovačkim uvjetima u kojima dio manjinskih zajednica nije bio monokonfesionalan, a pojedine skupine predstavljale su dvostruke manjine – nacionalne i vjerske. Tako je jedno poglavlje posvećeno radu Rimokatoličke, Grkokatoličke, Srpske pravoslavne, Evangeličke, Jevrejske i Islamske vjerske zajednice sa naglaskom na učešću manjina u njihovom radu i značaju navedenih zajednica u očuvanju

manjinskog identiteta. Nakon toga slijedi poglavlje o manjinskoj štampi koja u manjinskim zajednicama u Bosni i Hercegovini nije bila posebno razvijena, niti je igrala značajnu ulogu u očuvanju manjinskih identiteta, ali je na simboličan i specifičan način doprinosila tom procesu. Na kraju, iako se kroz čitav rad može pratiti pitanje međusobnog odnosa manjinskog i većinskog stanovništva, posljednje poglavlje omogućava nešto detaljniji pogled na ove odnose ispunjene međusobnim nepovjerenjem i napetostima s jedne i saradnjom s druge strane.

Na kraju knjige su i popisi korištenih izvora i literature, te registar ličnih imena i registar geografskih imena. Smatramo važnim istaknuti da su imena u oba registra (u imenskom se nalazi više od 700 ličnih imena, a u geografskom više od 800 geografskih pojmova) napisana na način kako su navedena u korištenim izvorima (arhivskoj građi, statističkim materijalima, literaturi itd.). Samo u slučajevima kada se ime jedne osobe spominje na više mjesta na različite načine vršeno je izjednačavanje. Pored ličnih imena koje nije bilo moguće sa sigurnošću pročitati u zagradi je dodavan upitnik (?).

REGISTAR LIČNIH IMENA

A

Abinun, Isak 298
Abrahamović, Andrij 257
Adamek, Karlo 138
Ademović, Fadil 294, 333
Ajanberger, Jakob 151
Ajban, Jakob 151
Ajzenberger, Jozef 151
Alagić, Nedžmudin 19, 113, 114, 282, 333
Albahari, Jakob 132
Albiun, Leon 113
Aldrigeti, Luigi 151
Aleksandar (kralj) 243, 311
Alkalaj, H. 301
Alkalaj, Sarika 205
Alkalaj, Silvio 149
Altarac, Avram (Vlasenica) 284
Altarac, Avram Majer 137, 148, 149
Altarac, Eliša 116
Altarac, Isak 116, 298, 299
Altarac, Rachela 202
Altarac, Santo 116
Antonić, Zdravko 116, 135, 136, 222, 338, 340, 343, 346, 347
Arsenović, Simeun 143
Arth 135
Atias, Rafo 202
Atijas, R. Mordehaj 149
Atijas, Sumbul 298
August, Jozef 117
Avakumović 135

B

Bajnštingel 135
Balaban, Milan 15, 46, 76, 94, 101, 109, 121, 122, 125, 159, 177, 178, 179, 209, 211, 212, 213, 214, 215, 217, 294, 296, 303, 337, 348
Balaban, Tanja 239

Balta, Ivan 159, 333
Banker, Leonard 136
Bartl, H. 145
Baruh, Josip-Pepi 137, 148, 199
Baruh, Juso 113
Bašović, Ljubinka 179, 184, 196, 200, 211, 213, 214, 217, 221, 229, 239, 240, 241, 242, 333
Bauer, Mirko 121
Bauer, dr. Žiga 149, 301
Baziljevski, Nikola 266
Bazjuk, Aleksej 231, 256, 261
Bechtlof, Maria 99
Becker, Helviga 180
Beckmann, Stjepan 144
Behmen, Šefkija 121
Benau, Adolf 299
Bene, Gjuro 151
Berke, Karl 114
Besarević 126
Besarović, Vojka 79, 337
Besarović-Džinić, Vojka 196, 197, 337
Beširović, Ibrahim 140
Bethke, Carl 13, 333
Beus Richembergh, Goran 13, 337
Bielecki, Vojtjeh 252
(Bi)Jelić, Jovo T. 150
Biljak, Grigorij 235, 257, 262, 263
Birnbaum 126
Blum, Jakov 113
Boban, Filip 143
Bogičević, Vojislav 333
Boić, Mirko 256, 257, 259, 260, 261, 265
Bojko, Paula 182
Boris, Rebeka 116
Borman, Jakob st. 151
Borovečki, Branko 114
Borozan, Đorđe 13, 28, 30, 31, 338
Bove, Ernest 36

- Brabec, Maks 92, 133
 Bračić, Viktor 121
 Brandnes 145
 Brauer, Elise 117
 Brčić, Rafael 135, 338
 Brekmann 144
 Brenenstil, Jakob 138
 Breti, Janoš 151
 Brander, Rudolf 149
 Brkljača, Seka 16, 47, 91, 115, 141, 142, 143, 146, 147, 149, 150, 338, 348
 Brun, Gottfried 145
 Bruža, Jožo 208
 Buchat, Franjo 117
 Buček, Karlo 235
 Budka, Nikita 257
 Buhalter, Haim 114
 Buhalter, Jakov 113
 Burda, Artur 17, 100, 105, 129, 182, 224, 225, 338
 Buron, Johan 151
 Bussmann, Josias 145
 Busuladžić, Adnan 17, 73, 75, 338
 Bzony, Anastasija 129
 Bzony, Jozef 129
- C**
 Capotorti, Francesco 38
 Carevskij, Aleksej 154
 Cernik, Mihal 151
 Chlebovský, Bohumil (Hlebovski Bohumil) 178
- Č**
 Čačić-Kumpes, Jadranka 33, 34, 38, 39, 338
 Čaušević (reis) 310, 312
 Čerminjski, M. 252
 Černjak, Mihajlo 257
 Čušnjak, Nikon 257
- D**
 Danon, Jakov 14, 56, 281, 282, 283, 284, 333
 Danon, Moise 132
 Danon, Salom 208
 Daskijević, Franjo 113
 Deberni, August 138
 Degent, Filipov Filip 150
 Dekleva, Stanislava 132
 Del Mestri, Gianvito conte 129
 de Majo, Moša S. 301
 Deschênes, Jules 39
 Devald, Konrad 145
 Devetak, Silvio 24, 25, 26, 33, 37, 38, 39, 333
 Dikert, Otto 150
 Dimić, Ljubodrag 161, 163, 185, 186, 187, 188, 219, 220, 221, 237, 333, 338
 Dimitrije, srpski patrijarh 270
 Dir, Filip 151
 Dolecki, Kazimir 138
 Dolenček, Mihovil 208
 Döll, Georg 277
 Domborovska, Marija 303, 309, 310, 339
 Draganović, Krunoslav 248, 249, 251, 253, 261, 331, 333
 Drljača, Dušan 13, 14, 16, 46, 47, 69, 70, 71, 73, 80, 81, 100, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 123, 125, 129, 139, 142, 159, 183, 214, 223, 225, 226, 252, 253, 303, 310, 311, 334, 338, 339
 Drohobecki, Julije 255
 Dugački, Vlatka 13, 213, 215, 216, 217, 334, 339
 Dulj, A. Ajnrih 150
 Dulj, Jakov 150
 Dvorinicki, Georg 145
- Đ**
 Đaković, Luka 274, 334
 Đurić, Krešimir 143
 Đurkovečki, Krešo 152
- E**
 Eberlein, Otto 277
 Edinger, Filip 151
 Edinger, Franc 138, 151

Eiban, Jakob 128
 Elazar, Mošo 117
 Ellenberg, Erich 274, 275, 277
 Erić, Milivoje 97, 334
 Ertl, Fridrich 144
 Eskenazi, Haim 113
 Eskenazi, Levi 113
 Eskenazi, Menahem 113
 Eskenazi, Moni 113
 Eskenazi, Mošo 113
 Eskenazi, Santola 113

F

F., Michel 277
 Facko, Šandor R. 150, 151
 Falkenburger, Anton 176, 219
 Fangmajer, Hajnrih 151
 Fatul (Fatur?), Rudolf 140
 Faust, Hajnrih 151
 Fazekas, Istvan 151
 Fedešen, Stefan 236
 Fedešin, Vasilj 151
 Ferenz, Anton 135, 136
 Fiala, Drago 114
 Fichtner, Guido 132
 Filipesku, Teodor 63, 339
 Filipović, Emir O. 79, 339
 Filipović, Milenko S. 18, 64, 84, 110, 290, 291, 339
 Finci, Jakob 117
 Finci, Moni 194, 195, 197, 282, 283, 312, 348
 Finci, Solomon 301
 Fišer, Nikola 138
 Flat, Filip 105, 151
 Fleck, Hans-Georg 13, 17, 34, 338, 339, 341, 346
 Flehr, Johann 154
 Fonau, Adam 105, 151
 Fonau, Johan 151
 Fonau, Matijas 150
 Frajman, Leopold 114
 Friedmann, Hana 116

Frunberg, Josef 114
 Fumatti, Franz 117
 F., Julius 208

G

Gabor, Martinek 208
 Gajc, Fridman 151
 Gajc, Paul 151
 Gajger, Viktor 114
 Gaon, Roza 113
 Gaon, Sara 113
 Gašparović, Luka 24, 339
 Gaube[?], Franc 151
 Gavrankapetanović, Ismet 121
 Gavrilović, Vladan 231, 344
 Geiger, Vladimir 13, 15, 69, 99, 218, 219, 221, 222, 339, 340
 Gerlic, Mihael 151
 Gjusti, Viktor 114
 Gligorijević, Branislav 162, 163, 340
 Gluhić, Ahmed 208
 Gojković, Đorđo 295, 307
 Goluža, Božo 120, 158, 245, 334
 Gosler, Johan 151
 Gotlieb, Jozef 116
 Graljuk, Boris 73, 74, 255, 256, 257, 340
 Granfnstajn, J. Johan 150
 Graovac, Igor 13, 17, 34, 338, 339, 341, 346
 Grbelja, Tonči 135, 136, 340
 Grešta, Grga 138
 Grof, Oskar 299
 Gross, Johan 145
 Grusa, Georg 277
 Gulermo, Đovanino 151
 Güll, Gisella 117

H

Hadžiabdić, Abdulah 207
 Hadžibegović, Iljas 44, 47, 80, 83, 90, 91, 92, 94, 97, 100, 101, 115, 118, 334
 Hadžić, Fatima 217, 334, 340, 348
 Hadžijahić, Muhamed 56, 57, 61, 62, 84,

- 86, 290, 341
 Hadžirović, Ahmed 135, 340
 Hajcman, Matijas 149
 Hajdu, Ljudevit 135
 Hajon, David 113
 Hajon, Izidor 113
 Halabrin, Mihael 145
 Halupa, Rudolf 132
 Hamm, Karl 277
 Hamzić, Omer 291, 334
 Harmanski, Anatolij 154
 Hasanhodžić, Anisa 14, 15, 56, 126, 194, 198, 204, 205, 206, 207, 281, 282, 283, 284, 334
 Hauptmann, Ferdo 80, 92, 97, 98, 99, 100, 341
 Hauzer, Fritz 208
 Hauzer, O. 208
 Heimfelsen, J. 67, 334
 Heinrich, Johan 117
 Hekli, Jakob 208
 Hemon, Ivan 151
 Hemon, Vasilj T. 150
 Hepp, Eduard 208
 Hirš, Fridman 116
 Hiršl, Ernest 117
 Hlavinka, František 179
 Hniličkova, Klara 178
 Hodžić, Ahmed 136
 Hodžić, Kadrija 18, 335
 Hoefeld, Otto P. 143
 Hoffmann, Fritz 15, 67, 120, 158, 220, 274, 275, 276, 277, 279, 280
 Hofman, Mihael 149
 Höft, Willi 277
 Horowitz 101
 Horvat, Jozef 151
 Hotujac, Karlo 114
 Hranička, A. 145
 Hranisavljević, Slavko 273, 275, 341
 Hrelja, Kemal 90, 119, 334
 Huber, Fridrih J. 150
 Hubert, Johan Vilhelmov 150
 Hus, Jan 211, 212, 213
- I**
 Ilarion 257
 Imamović, Mustafa 56, 141, 244, 245, 272, 273, 284, 285, 286, 287, 289, 313, 334, 338, 341
 Isić, Momčilo 36, 161, 162, 164, 334
 Iso, Fridrih 308
 Isović, Kasim 131, 334
 Išek, Tomislav 91, 146, 335, 341
 Ivanišević 143
 Ivanković, Mladenka 284, 335
 Ivičević, Dubravka 18
 Izrael, Isak 114
- J**
 Jakimov, Mihajlo 263
 Jakl, Heinrich 144
 Jamaković, Mustafa 207
 Janoška, Katica 130
 Jansen, J. M. 144
 Janzen (Jansen), Hajnrih 138
 Janjetović, Zoran 2, 10, 12, 13, 20, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 45, 89, 90, 96, 97, 128, 154, 161, 163, 164, 168, 170, 173, 174, 175, 177, 178, 183, 219, 233, 245, 246, 247, 250, 264, 272, 273, 274, 279, 293, 303, 314, 335, 341
 Jarak, Nikola 91, 100, 122, 123, 124, 335
 Jaroš, Ludvík 178
 Jean (Žan), Josafat 260
 Jehlička, František 101
 Jeremić, Risto 65, 341
 Jorgović, A. 174
 Jovanović, Jov. M. 34, 342
 Jovanović, Miroslav 13, 82, 83, 185, 186, 188, 187, 237, 240, 270, 335
 Jukić, Ivan Franjo 86, 281
 Jurany, Gustav 277
 Jurista, Mihajlo 260, 262
 Juzbašić, Dževad 342

K

- Kabiljo, Abraham 132
 Kabiljo, Eliša 116
 Kabiljo, Elišah 144
 Kabiljo, Hajmo 115
 Kabiljo, Isak 115, 116, 145, 152
 Kabiljo, Isak E. 149, 152
 Kabiljo, Jozef 115, 116
 Kabiljo, Moric 113, 116
 Kabiljo, Rašela 116
 Kabiljo, Sultana 116
 Kabiljo, Veliša J. 116
 Kačavenda, Petar 13, 335
 Kajon, Albert 137, 300
 Kajon, Vita 137
 Kale, Slaven 224, 225, 303, 342
 Kamberović, Husnija 9, 17, 72, 335
 Kamen, Karol 149
 Kapidžić, Hamdija 133, 135
 Karabegović, Ibrahim 56, 57, 126, 281, 284, 342
 Karger, Leopold 117
 Kasumović, Amila 46, 47, 66, 67, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 107, 108, 109, 274, 342, 348
 Katz, Moric 113
 Keser, Petar 149
 Kesić, Hasan 143
 Ki, Ištvan 151
 Kindij, Mihajlo 257, 265
 Klemanso, Žorž 30
 Klingel, Josef (Josip) 176, 219
 Klingel, Paulina 176
 Klune, Heinrich 144
 Knežiček, Tihomir 18, 335
 Kochen, Jakov 116
 Kohle, Fridrih 116
 Kolatschek, Julius 273, 274, 275
 Kolenka, Šandor 114
 Kolodij, Jurij 257
 Koljanin, Milan 13, 311, 312, 335
 Konfino, Žak 301
 Konfort, Moise 144
 Konforti, Jozef 14, 56, 59, 281, 335
 Konstantinović, Aleksandar Rovinski 154, 186
 Kopelman, Betika 113
 Kopelman, Tibor 113
 Kortoleti, Domeniko 151
 Kosanović, Slavko 208
 Kosarević, Andrija 236
 Kostjuk, Mihajlo 231, 234, 257, 262, 263
 Kovč, Emilijan 257
 Kovč, Grigorij 257
 Kovačević, Božo 136
 Kovačević, Pavao 208
 Kovačević, Tomo 86
 Kovalj, Ivan 236
 Kovaljčuk, Josafat 257
 Kožar, Azem 99, 342
 Kraft, Florijan 138
 Kraljačić, Tomislav 67, 92, 96, 98, 99, 100, 101, 107, 274, 342
 Krausz, Rudolf 148
 Kreb, Johan 151
 Kristijan, Martin 150
 Krivokapić, Bajo 19, 107, 149, 335, 343, 347
 Krivokapić, Boris 24, 29, 342
 Krivokuća, Sredoje 176
 Križanovski, Grigorije 266, 297
 Krnić, Zdravko 123, 218, 219, 221, 274, 276, 348
 Krstić, Đorđo 100, 335
 Kruševac, Todor 158, 342
 Kudrna, Aurel 114
 Kulović, Sead-beg 121
 Kumpes, Josip 33, 34, 38, 39, 338
 Kupček, Karlo 113

L

- Läbl 114
 Lahm, Karl 277
 Lajba, Ludvik 235

- Lay, Josip 113
 Langenek, Georg 145
 Lamres, Georg 138
 Latković, Franjo 261, 262
 Laufer, Maks 149
 Lederer, Arnold 114
 Lehenjka, Ivan 263
 Lehenjkij, Eustahije 257
 Leitenberger, Kristijan 108
 Leitenberger, Martin 108
 Lenard, Leopold 34, 36, 125, 145, 303, 342
 Lerh, Rudolf 151
 Levi, Avram 113, 144
 Levi, Behor 208
 Levi, David 299
 Levi, Flora 116
 Levi, Isidor 208
 Levi, Leon 207, 208
 Levi, Mihael 137
 Levi, Moric 299
 Levicki, Evstatije 263
 Levickij, Ivan 234
 Levickij, Jan 262
 Lis, Tomasz Jacek 16, 335
 Londrc, Benjamina 14, 335
 Löhr, Georg 277
 Löwy, Simon 132
 Ludak, Jan 138
 Ludvinikijević, Dominik A. 150
- LJ**
 Ljotić 302
- M**
 Maček, Vlatko 139, 140, 313
 Mačkić, Zoran S. 239, 342
 Madurowich, dr. Miecislaw 223
 Mah, Vaclav 114
 Maestro, Isak 114, 116
 Mahler, Georg Stari 145
 Maier, Hans 67, 94, 98, 99, 335
 Majchrzak, Zygmund 525
 Mayer, Elijas 114
 Mayer, Elise 117
 Malberg, Petar 138
 Malfati, Franz 151
 Marcinov, Adolf 151
 Marić, Franjo 108, 120, 158, 249, 250, 251, 252, 336
 Marković, Marijan 255
 Martin, Kristijan 140
 Masaryk, Tomaš 210, 211, 212, 213, 214, 217
 Mataruga, Ilija 149
 Matuc, Stjepan 263
 Matuz, Aleksa 129
 Matuz, Kataryna 129
 Mazal, Fritz 132
 Meaš, Abraham 113
 Mecinger, Štefica 113
 Menčik, Alojzije 114
 Menegoni, Gvido 151
 Meng, Jakov 145
 Mihalji, Đula 113
 Mihalji, Rudi 113
 Mikeladze, Aleksandar 154
 Mikić, Đorđe 85, 149, 336, 343
 Milenković, Toma 237, 333
 Miler, Adolf 116
 Miler, Franc 151
 Miller, Andrija 114
 Miličić, Budimir 198, 199, 310, 311, 312, 313, 343
 Milosavljević, Svetislav Tisa 241
 Minih, Ignac 138
 Mišković, Vladimir 121
 Miškovsky, Franjo 135
 Mojsejenko, Vasilij 266
 Molnar, Đuro 116
 Molnar, Franjo 105, 151
 Montiljo, Salamon 136, 137, 140
 Mott, August 136, 347
 Mott, Rafael Rafo 136, 343
 Mujić, Muhamed A. 61, 63, 290, 343

Mujkić, Jusuf H. 19, 47, 81, 116, 143, 145, 149, 152, 221, 283, 336

Muljević, Dragutin 253

Murinji, Janoš 151

Musafija, Albert 116

Musafija, Avram 143

Musafija, Bencion 116

Musafija, Jakov 116

Musafija, Jozef A. 115, 116, 143

Musafija, Leon 116, 152

Musafija, Mair 299

Musafija, Rafael 115

Musafija, Safira 116

N

Neumann, Hans 277

Nezirović, Muhamed 56, 198, 341, 342, 343, 346, 348

Nikolić, Stanoje 136, 343

Nilević, Boris 56, 57, 343

Nitsch, Anton 117

Novaković, Dragan 243, 343

NJ

Njaradi 231, 235, 260, 261, 262

O

Obradović, Milovan 104, 336

Obradović, Žarko B. 24, 32, 336

Oehrlart, Gustav 277, 278

Omerdić, Mehmed 116, 343

Omerović, Enes S. 1, 3, 13, 15, 16, 48, 49, 52, 74, 75, 77, 115, 153, 302, 306, 314, 336, 340, 341, 343, 344, 345, 347, 426

Omerović, Mirela 426

Orlovac, Anto 78, 108, 120, 158, 249, 250, 251, 252, 336

Ormoš, Julius 113

Ozmo, Avram 208

Ozmo, Berta 205

Ozmo, Elias 208

Ozmo, Haim 207, 208

Ozmo, Jakov 116

P

Pal, Petrov Petar 150

Papić, Mitar 120, 158, 1569, 336

Papla, Marija 181, 182

Papo, Laura Bohoreta 200

Papo, Santo 132

Papo (trgovac iz Bijeljine) 149

Pariz, Antonije 151

Patafta, Daniel 17, 245, 258, 259, 260, 261, 262, 344

Paščenko, Jevgenij 17, 345

Pašić, Dževad 19, 121, 136, 222, 223, 336

Pašić, Nikola 30

Paul, Danielon Henrih 150

Pavković, Nikola F. 18, 62, 110, 344

Pavlović, Momčilo 16, 17, 237, 333, 342, 344

Pećenica, Lazar 143

Pejanović, Đorđe 57, 63, 86, 191, 192, 193, 209, 218, 223, 227, 293, 294, 295, 296, 298, 299, 300, 301, 336

Perera, David 132

Perić, Jeremija Ješo 19, 121, 136, 208, 22, 223, 336

Pernau (?), Eugen 152

Perović, Jovo 144

Pesah, David Bokor 113, 114

Pesah, Hadžija 113

Pesah, Izidor 113

Pesah, Jozef 113, 114, 138

Pesah, Juda 113

Pesah, Levi 113

Pesah, Levi Buki 113

Pesah, Moric Mošo 113

Petrešen Ivan 236

Petronić, Mijo 143

Petrov, Georgij 154

Petrović, Afanasi Emilov 154

Pfanner, Franz 66

Pfeminberger, Adolf 116

- Pifer, Leonardo 151
 Pilc, Adolf 152
 Pilc, Volko 116
 Pilsudski 226
 Pinto, Avram 14, 56, 59, 60, 116, 126, 133, 135, 137, 158, 184, 194, 195, 196, 197, 200, 201, 281, 282, 283, 298, 299, 336, 344
 Pinto, Benjamin 196, 197, 301, 336
 Pinto, Samuel 137
 Pirkl, Karlo 114
 Plancek, Nikola Andrijin 150
 Pol, Viktor 139
 Policer, Stjepan Pišta 114
 Poloni, Željka 159, 209, 217, 349
 Poljokan, Braco 141, 300, 301
 Popović, Nebojša 13, 284, 285, 336
 Prekrasnov, Grigorije 138, 266, 297
 Pribičević 163
 Prodanović, Simeun 150, 151
 Pržić, Ilija 24, 25, 26, 28, 29, 30, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 162, 337
 Purivatra, Atif 146, 147, 148, 337
- R**
- Radojčić, Milan 207
 Radulović, M. 135
 Radušić, Edin 2, 9, 10
 Rađenović, Petar 17, 261, 265, 266, 267, 268, 347
 Rafaljski, Leonid 154
 Ramač, Janko 231, 232, 233, 344
 Ramić, Aida 52, 115, 338, 343
 Raušer, Franjo 135
 Reich, August 117
 Reinert, Venzel 114
 Reiß, Peter 277
 Remer, Hajnrih 148
 Renner, Heinrich (Henrik) 98, 100, 101, 108, 111, 337
 Rezač, Franjo 135, 340
 Režný, Vojta (Režni, Vojta) 178, 179
- Rihter, Benko 113
 Rihter, Hana 113
 Rihter, Roza 13
 Ring, Hajnrih 114
 Ring, Jakov 114
 Riss, Peter 116
 Rizvić, Muhsin 299, 301, 344
 Robionek, Bernd 15, 1036, 106, 123, 344
 Rodinis, Andrej 132, 133, 160, 226, 240, 331
 Romančuk, Stjepan 113
 Rosa, Filip P. 139, 140, 152
 Rosebrauch, Max 298
 Roško, Ivan 105, 151
 Roško, Karlo 113
 Rot, Filip 151
 Rotkopf, Moric 133
 Rubinštajn, Natalija 176
 Rudelić, Stjepo 208
 Rudelić, Šimo 208
 Ruggenthal, Filomena 180
 Rumjancev, Oleg 17, 227, 230, 231, 232, 233, 255, 256, 257, 345
 Rustemović, Rifet 14, 15, 56, 126, 194, 198, 204, 205, 206, 207, 281, 282, 283, 284, 334
- S**
- Salamon, Silvester 235, 263
 Salihović, Alija 208
 Salihsahić, Mirza 222, 223, 346
 Salkić, Hašim 135
 Salom 126
 Salom, Isidor 137
 Salom, Jakob D. 117
 Salom, J. i M. 126
 Samokovlija, Baruh 117
 Samokovlija, Isak 196, 301
 Santak, Tomo 151
 Savojski, Eugen 281
 Schäfer, Jakov 144, 145
 Schäfer, Johan Ludwig 274

- Schiessleder, Heinrich 113
 Schleppe, Paulus 252
 Schmidt, Vatroslav 132
 Schubert, Josip 117
 Schumacher, Michael 145
 Schumacher, Samuel 279
 Schumann, Peter 253
 Schurmann, Julije 144
 Schwerdberg, Izidor 144
 Selimović, Sead 157, 346
 Sendri, Adalbert 114
 Senek, Rozalija 189
 Senjkov, Nikola 235
 Serek, Ivan Temkov 150
 Sičer, Imre 138
 Sikora, Bedrih 121
 Skwierawski, Stanislaw 252
 Slarp, Adolf 151
 Sliž, S. 262
 Sobolevski, Mihael 17, 34, 39, 71, 72, 105, 182, 346
 Solterer 307
 Sonefeld, Julius 115, 145
 Sokolovski, Adam 151
 Sommer, Ferdinand 277, 279
 Snjatinski, Pantelejmon 154
 Spaho, Mehmed 121
 Spellenberg, Friedrich 277
 Spinka, Miroslav 132
 Srškić, Milan 121
 Stadler, Josip 73, 340
 Stanić, Jovo 138, 150, 151
 Stanković, Dimitrije 143
 Stanovčić, Vojislav 24, 35, 346
 Stojadinović, Milan 121
 Stojković, Momir 25, 27, 28, 29, 330
 Stopinski, Jan 138
 Stošić, Aleksandra 18, 81, 105, 107, 123, 249, 346
 Stošić, Verica 14, 56, 205, 281, 282, 283, 284, 333, 346
 Strehaljuk, Vaso 18, 105, 107, 227, 228, 257, 258, 263, 346
 Striljček, Vasilj 124, 234, 259, 260, 262, 265, 266, 268, 269, 297
 Sućeska, Avdo 56, 346
 Sumbulović, Izidor 126
 Sunarić, Jozo 121
 Susman, Aleksandar 114
 Svačko, Josip 114
 Svačko, Stevo 114
 Sviderski, Ivan 138, 139, 151
 Sviderski, Petar 150
 Sviderski, Stefan Andrijin 150
 Svrlljuga, Stanko 121
 Szegedy, Andrija 230, 255, 256, 257
- Š**
- Šafer, Ludvig 277
 Ščurko, Feliks 257
 Ščurovskij, Nikola 231
 Šehić, Nusret 49, 59, 68, 70, 71, 77, 82, 85, 102, 309, 337, 343, 346
 Šehić, Zijad 9
 Šeლება, Fedor 235
 Šeptyckyj, Andrija 257
 Šestić, Hadži Mehmed 308
 Ševčenko, Taras 229, 235, 236
 Šiljkijević, Anton 183
 Šimrak, Janko 255, 258, 259, 260
 Škiljan, Filip 16, 17, 255, 347
 Šlafajzer, Franc 132
 Šmigelski, Konstantin 296
 Šmigelj, Štefan 138
 Šronta 114
 Štajner (Steiner), Gustav 129, 130
 Štajner (Steiner), Marija 130
 Štern, Hans 152
 Štern, Ignjac 115, 116
 Štern, Moric 113
 Štopla, Karlo 113
 Štrauh, Hubert 114
 Štraus, Aleksandar 113
 Šućur, Dragan 17, 261, 262, 265, 266,

267, 268, 269, 347

Šuster, Herman 115, 116

T

Tatalović, Siniša 24, 25, 38, 337

Tauber, Eli 14, 196, 298, 299, 300, 301, 302, 337

Terpiševski, Franc 135, 136

Thümmeler, Horst 279

Tomasy, Georg 115

Topolšek, Frane 132

Toth, Aleksandar 136

Toth, Franjo 132

Trammer, Fridrih 114

Trifković, Dragiša 136, 347

Trömer, Karl 132

Turošek, Josef 116

U

Uhlik, Rade 61, 62, 347

Ujfalusi, Mihajlo 257

Urban, Giovanni 129

Urlich, Jakob 143

Užičanin, Salkan 115, 118, 119, 126, 349

V

Van, Hajrih 151

Vančik, Vjera 189

Vagner, Karlo 113

Vagner, Petar 113

Vajs, Maks 137

Vala, Antonija 115

Vasilj [nečitko], težak iz Vučjaka 151

Venci 136

Vendl, Johan 151

Verner, Rudi 113

Veroneza, Anton 135

Vert, Ernestina 307

Vidaković, Krinka 13, 14, 158, 196, 200, 297, 299, 300, 301, 302, 304, 337

Vladimirovič Polčaninov, Rostislav 239, 344

Vlašić, Petar O. 248, 347

Voll, Max 277, 279

Volz, Maks Jakob 116

Vrangel 270

Vranješ-Šoljan, Božena 17, 347

Vranješević, Marko S. 168

Vučo, Nikola 102, 337

Vukas, Budislav 24, 25, 29, 31, 32, 34, 38, 337, 347

Vukmanović, Milan 16, 18, 107, 108, 123, 184, 217, 227, 234, 295, 297, 347, 349

W

Wachala, Joannes O. 252

Weiss, Izabela 114

Werber, Avraham 298

Werosta, Karlo 132

Wetmeir, Jaroslaw 114

Z

Zaneti, Vigilio 151

Zaravanjski, Ivan 138

Zdablasz, Wladyslaw 252

Ziembra, Josef 252

Zlatar, Behija 56, 348

Zlodi, Zdravka 227, 348

Zon, Mojsije 135, 136, 137

Zoubna, Čenko 101

Ž

Žakula, Stevan 188

Živković, Nikola 119, 348

Žuk, Josif 255, 257

REGISTAR GEOGRAFSKIH IMENA

A

Agići 364
 Alandski otoci 28
 Albanija 25, 28, 84
 Aleksandrovac (Rudolfstal) 98, 101, 106, 107, 108, 123, 130, 142, 144, 147, 148, 151, 166, 168, 170, 175, 177, 221, 249, 251, 273, 275, 277, 279, 318, 360
 Aleksići 360
 Alibegovci 372
 Ankara 28
 Argentina 46
 Arnautovići 374
 Austrija 25-28, 30, 48, 68, 118, 178, 272, 303, 309
 Austro-Ugarska 43, 46, 47, 57, 66, 81, 96, 100, 120, 122, 123, 124, 228, 272, 278, 294, 295, 296, 306, 309, 315, 319, 335, 342
 Azići 360

B

Babanovci Ciganski 368
 Babanovci Muslimanski 73, 368
 Babići 380, 386
 Bačka 71, 219, 231, 232, 248
 Bajvati 382
 Bakinci 144, 147, 151, 159
 Bakinci Donji 70, 249, 360
 Bakinci Gornji 70, 225, 249, 360
 Balkansko poluostrvo 13, 49, 81, 82, 185, 186, 187, 188, 237, 240, 270, 335, 336
 Banat 28, 29, 36, 42, 71, 219, 232, 248
 Banja Luka 9, 14-19, 46, 50, 51, 52, 55-59, 63-82, 87, 99, 102, 105, 106, 108, 111, 112, 119, 123, 124, 125, 128, 129, 130, 137, 138, 139, 140, 142, 149, 150, 152, 158, 160, 165, 166, 178, 179, 180, 182, 184, 189, 190, 193, 195, 204, 205, 209, 210, 213, 216-221, 224,

225, 228, 229, 234, 238, 239, 240, 241, 249, 251, 255, 256, 258, 261, 262, 263, 265, 266, 267, 268, 274-284, 294, 295, 298, 300, 330, 332, 333, 336, 337, 338, 342, 344, 346, 347, 349, 360, 354, 397
 Banjani 390
 Barlovci 360
 Batkovići 63, 65, 110
 Batkuša 380
 Beč 44, 60, 72, 113, 158, 194, 300, 301
 Bela Crkva 271
 Beograd 9, 12, 13, 16, 19, 24, 25, 29, 34, 35, 44, 45, 57, 59, 60, 65, 67, 84, 94, 102, 106, 121, 136, 159, 171, 178, 181, 184, 195, 197, 200, 215, 221, 224, 226, 232, 236, 237, 248, 271, 273, 279, 284, 285, 287, 294, 295, 297, 298, 300, 301, 302, 304, 329-339, 341, 342, 346, 347
 Berek 147
 Berkovići 390
 Berlin 169, 195, 196, 278, 307
 Beširević 382
 Bezujno 376
 Bihać 54-59, 63, 67, 68, 150, 195, 198, 207, 274, 282, 283, 284, 300, 352, 356, 390, 391, 397
 Bijela-Kalajdzije 84
 Bijelo Brdo 364
 Bijeljina 46, 52, 55-58, 62, 63, 65-69, 78, 79, 82, 85, 86, 87, 100, 106, 110, 111, 126, 142, 149, 158, 159, 160, 166, 172, 177, 184, 193, 195, 205, 222, 263, 273, 275, 276, 277, 281, 282, 283, 284, 342
 Bileća 44, 112, 185, 186, 188, 295, 297, 258, 388, 395
 Bilješevo 386
 Bistrac 378
 Bišnja Donja 364
 Bitolj 300, 301

- Blagaj 364
 Blaško Veliko 360
 Blatnica 370
 Bled 28
 Bobani 390
 Bočac 360
 Boka kotorska 82
 Bokavić 378
 Boljanić 380
 Borač 388
 Bosanska Dubica 67, 99, 102, 158, 169, 274, 278, 354, 362, 397
 Bosanska Gradiška 19, 46, 52, 55, 67-78, 77, 82, 86, 102, 107, 123, 129, 138, 142, 148, 149, 158, 166, 249, 252, 274, 335, 343, 347
 Bosanska Kostajnica 80, 98, 364
 Bosanska krajina 14, 16, 17, 86, 145, 149, 333, 336, 338, 349
 Bosanska Krupa 80, 390, 356, 397
 Bosanski Brod 58, 84, 111, 119, 121, 158, 160, 165, 210, 214, 218, 227, 275, 276, 277, 282, 283, 284, 285, 298, 348, 366
 Bosanski Lužani 114
 Bosanski Kobaš 138, 250
 Bosanski Novi 70, 71, 72, 73, 74, 102, 120, 166, 252, 274, 364, 397
 Bosanski Petrovac 52, 69, 81, 112, 120, 158, 166, 356, 390, 397
 Bosanski Svinjar 249
 Bosanski Šamac 132, 222, 282, 283, 284, 308, 380
 Bosansko Grahovo 386, 397
 Bosansko kraljevstvo 66
 Boškovići 250, 360
 Božinci 67, 150, 168, 275, 276, 277, 364
 Branešci 368
 Branjevo 67, 99, 158, 166, 168, 170, 173, 175, 275, 276, 277
 Bravsko 392
 Brazil 46
 Brčko 55, 58, 63, 67, 78, 79, 81, 84, 87, 159, 160, 206, 209, 221, 263, 275, 276, 277, 282, 283, 284, 354, 378, 396
 Brda 374
 Brestovčina 362
 Brestovsko 376
 Breza 374
 Brežičani 190, 368
 Brezik 73, 103, 104, 206, 364, 368
 Brezike 67
 Brezove Dane 389
 Brezovljani 249, 368
 Brezovo Polje 67, 275, 378
 Brno 16, 28, 349
 Brodac 65, 100, 106, 378
 Broćanac 388
 Brusnica Velika 366
 Bukovac 364
 Bukovica 360
 Bukvik 378
 Budžak 150, 158, 360
 Bugarska 25, 28, 36, 65, 85, 118, 185, 240, 249
 Bugojno 62, 84, 283, 284, 356, 384, 394
 Bukovina 48, 70, 73, 193, 227
 Bukurešt 28
 Bunar 364
 Busnovi 366
 Busovača 376
 Bušević-Blatna 390
 Butmir Donji 372
 Butmir Gornji 372
- C**
- Cazin 80, 112, 356, 392, 397
 Cerani 372
 Cerovica 372
 Cerovljani 73, 77, 142, 229, 235, 258, 262, 362
 Cikote 380
 Cimiroti 362
 Crikvenica 271
 Crkvice 386
 Crna Dolina 368
 Crna Gora 36, 54, 71, 135, 245

Crnotina 374

Č

Čajniče 55, 63, 82, 352, 376, 396

Čajre 372

Čapljina 112, 390

Čardak 120, 158, 166, 168, 386

Čardačani 250, 362

Čehoslovačka 25, 26, 28, 29, 48, 49, 76,

77, 85, 111, 119, 122, 130, 164, 177, 178,

179, 209-217, 228, 258, 296, 322, 329

Čelić 378

Čelinac 122, 275, 362

Čelinovac 70, 142, 249, 262

Česma 362

Čifluk-Crna Rijeka 374

Čipuljići 62, 84

Čirkin Polje 368

Čorle 104, 370

Ć

Ćela 368

Ćukale 370

Ćukali 249

D

Dalmacija 29, 54, 258, 323

Delibašino Selo 249, 251, 294

Derventa 16, 19, 46, 52, 57, 58, 59, 67,

70, 71, 72, 74, 76, 77, 78, 79, 82, 84, 100,

102, 107, 111, 113, 114, 121, 129, 140,

150, 158, 168, 170, 185, 198, 207, 210,

212, 213, 215, 216, 218, 229, 235, 261,

262, 263, 274, 276, 282, 283, 284, 333,

339, 356, 364, 397

Detlak 47, 76, 78, 105, 183, 225, 261,

262, 370

Detlak Gornji 70, 73

Devetina 70, 73, 103, 159, 181, 182, 189,

190, 225, 250, 252, 255, 256, 257, 258,

260, 261, 262

Dobrljin 120, 158, 166, 168, 274, 364

Dodekanez 28

Doboj 56, 58, 59, 65, 82, 101, 111, 114,

122, 132, 137, 138, 145, 274, 282, 283,

284, 372, 397

Doboj (k. Visoko) 374

Dobrinja 380

Dobrnja 360

Dokanj 378

Domaljevac 380

Dombrava 73, 252, 364

Donji Vakuf 112, 384

Dorpat 28

Dragaljevac 100, 106, 378

Dragnić-Podovi 384

Dragočaj 360, 388

Dragunja 65, 378

Drakulić 360

Drenova 368

Drinić 392

Drinska banovina 19, 54, 60, 92, 106,

149, 171, 172, 177, 184, 194, 201, 206,

222, 226, 240, 241, 247, 276, 312, 329,

331, 396

Drozgometva 374

Drugovići 250, 268

Drvar 111, 119, 120, 158, 166, 218, 275,

277, 392

Dubočac 364

Duboštica 74

Dubrava (Königsfeld) 67, 70, 99, 138,

158, 166, 168, 170, 175, 176, 177, 221,

223, 256, 275, 277

Dubrave Turske 147

Dubravnica 386

Dubrovnik 196, 300, 301

Dugo Polje 67, 99, 275, 276

Dusina 376

Duvno 112, 386, 394

Dužnica 364

DŽ

Džemat Srpski 65, 380

D

Đakovići 376
 Đurđevik 378

E

Elezagić 147
 Esen 98
 Estonija 25, 28, 296

F

Franzferdinands Höhe (*v. Putnikovo Brdo*)
 Filipovića Odžak 384
 Finska 28, 296
 Foča 101, 352, 376, 395
 Fojnica 112, 352, 376, 396
 Fojnica (k. Nevesinje) 388
 Franzjosefsfeld (*v. Petrovo Polje*)

G

Gabela 390
 Gacko 358, 388, 395
 Gajevi 70, 73, 84, 85, 103, 229, 234, 236, 250, 256, 259, 266, 269, 368
 Galicija 46, 70, 72, 73, 193, 227, 228, 230, 256, 258, 260, 265, 268
 Galipovci Srpski-Ratkovac 73, 104, 236, 368
 Galipovci Turski 368
 Garevac 380
 Garevci Donji 366
 Gdanjsk 28
 Gerzovo 384
 Glamoč 74, 80, 120, 158, 166, 167, 356, 384, 397
 Glamočani 360
 Glasinac 374
 Glogovac (Schutzberg) 67, 102, 103, 105, 128, 150, 151, 158, 166, 168, 170, 173, 175, 176, 177, 190, 274-277, 279, 368
 Glumina Turska 382
 Gmiće 386

Golubina 386
 Gora 386
 Goražde 55, 185, 186, 188, 271, 376
 Gornji Vakuf 112, 384
 Grabašnica 70, 225, 249, 368
 Gradac 364
 Gradačac 63, 65, 81, 84, 141, 338, 354, 380, 397
 Gradina 366
 Graci 392
 Gračanica 65, 81, 84, 123, 283, 291, 334, 380, 354, 397
 Gračanica (k. Zenica) 386
 Gravik 384
 Graz 194
 Grčka 25, 28, 29, 36, 185
 Guča Gora 384
 Gumjera 70, 103, 159, 181, 225, 250, 252, 368
 Gvoždani 376

H

Habsburška Monarhija 245
 Hadžići 374
 Hadžići (k. Ključ) 392
 Hadži-Mehtići 368
 Haifa 197
 Hambarine 368
 Han-Pijesak 74, 255
 Hasić 380
 Hrasnica 374
 Hrasno Donje 390
 Hrge 382
 Hrvacani 73, 103, 124, 138, 190, 229, 234, 236, 250, 256, 258, 259, 260, 262, 265, 266, 267, 269, 370
 Hrustovo 392
 Hrvatska 13, 15, 54, 71, 105, 159, 161, 173, 197, 227, 250, 279, 333, 337, 340, 341, 344, 348
 Humi-Lišani 388

I

Iličani 249, 368
 Ilova Tabak 368
 Ilova Šereg 368
 Ilova Velika 368
 Imljani 366
 Inađol 103, 249
 Irak 25
 Istanbul 185, 270
 Italija 29, 30, 36, 43, 242, 323
 Ivanjska 67, 73, 360

J

Jablan 258, 266, 360
 Jablanica 362, 368
 Jadar 63
 Jadovica 225, 368
 Jajce 63, 81, 116, 117, 119, 120, 158, 160, 165, 166, 167, 168, 283, 356, 386, 397
 Jakupovci 360
 Janja 100, 106, 378
 Jelah 74, 372
 Jeleč 376
 Jelovac Donji 362
 Jermenija 25
 Jerusalem 301
 Jezero-Prisoje 386
 Ježestica 382
 Johovac 364
 Jošavka 360
 Jošik 362
 Junuzovci 147, 362
 Junuzovići 382
 Južna Amerika 46, 71
 Južni Tirol 80, 98, 99

K

Kalendari 80, 98
 Kalenderovci Srpski 225, 275, 276, 277, 364
 Kalenderovci Turski 67, 364

Kaloševići 372
 Kamenica (Prnjavor) 73, 103, 124, 227, 229, 235, 250, 256, 257, 257, 258, 259-263, 266, 267, 269, 368
 Kamenica (Zvornik) 63
 Kadar 170, 276, 277, 366
 Kaoci 249
 Karadaglije 372
 Karači 73, 368
 Karadorđevo (Karlsdorf) 277
 Karajzovci 147, 225, 362
 Karakaja Srpska 382
 Karanovac 380
 Karaula 384
 Karlsdorf (*v. Vrbaška*)
 Kijevci Gornji 362
 Kladanj 74, 117, 284, 354, 382,
 Kladari 364
 Kladari Donji 380
 Klakar Gornji 366
 Kličkovno Brdo 73
 Klinja 368
 Ključ 80, 120, 132, 158, 166, 356, 392, 397
 Knežina 63
 Kobatovci 144, 147, 360
 Koćaćina 250
 Kobaš 368
 Kokorski Lug 70, 250, 368
 Koleško 388
 Kolibe Katoličke 366
 Kolibe Turske 366
 Kolunić 392
 Koljani 103, 368
 Komarica 364
 Konjic 80, 99, 106, 288, 358, 394
 Konjuhovci 73, 104, 236
 Konjuhovci-Ratkovac 368
 Koprivna 380
 Koraće 67, 218, 236, 275, 276, 277, 364
 Koraj 100, 106, 378
 Korča 374

- Korita 388
 Korovi Seferovci 368
 Kosovo 71, 103, 104, 155, 161, 314, 324, 336
 Kostajnica (k. Gračanica) 380
 Kostijerevo Srpsko 382
 Koševo 374
 Košutica 376
 Kotor-Varoš 274, 356, 366, 397
 Koturovi 362
 Kovačevci 364
 Kozarac 73, 124, 228, 231, 234-258, 261, 262, 263, 266, 268, 368
 Kozinci 362
 Kozluk 382
 Kožuhe 380
 Krajova 28
 Krakov 252
 Kralupi 120, 158
 Kraljevac 374
 Kraljeva Sutjeska 147
 Kraljevina Jugoslavija 11-14, 16, 17, 19, 21, 23, 24, 28-35, 39, 40, 42-45, 52, 56, 60, 61, 65, 72, 83, 85, 90, 91, 94, 96, 105, 106, 124, 126, 127, 139, 140, 147, 150, 152, 154, 155, 161, 163, 165, 170, 172, 173, 175, 177, 178, 182, 184-189, 192, 195, 202, 205, 210, 215, 217, 219-226, 228-233, 236-241, 243, 245, 246, 247, 254, 258, 261, 262, 264, 270, 271, 272, 273, 275, 279, 280, 281, 284, 284, 286, 287, 288, 289, 293, 295, 296, 297, 301, 302, 304, 305, 311-318, 322, 323, 324, 329-333, 335, 338, 339, 341, 343, 346,
 Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca 11-14, 16, 17, 21, 23, 24, 28, 29, 30, 31, 34, 35, 40, 52, 53, 52, 61, 83, 90, 91, 96, 105, 124, 126, 127, 139, 147, 154, 155, 165, 173, 175, 177, 178, 185-189, 223, 226, 228, 230-233, 237, 241, 243, 245, 246, 247, 254, 258, 261, 262, 264, 270, 271, 272, 279, 281, 284, 285, 288, 289, 296, 297, 301, 302, 304, 305, 314, 315, 318, 322, 323, 324, 339, 344
 Kraljevo Polje-Japaga 380
 Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca 11, 25, 26, 27, 30, 46, 48, 49, 68, 81, 102, 112, 117, 118, 120, 122, 130, 135, 141, 152, 153, 161, 168, 183, 218, 228, 238, 248, 285, 308, 309, 315
 Kraševo 372
 Kreka 135, 158, 166
 Kremna 150, 370
 Kreševo 112, 376
 Krivaja (rijeka) 52, 74, 75, 101, 115, 255, 338, 343
 Krivaja (k. Prijedor) 366
 Križevići 382
 Krnete 144, 147, 360
 Krnjeuša 392
 Kručevići 388
 Krupića Rakani 364
 Kruševci 380
 Kulaši 150, 370
 Kulen-Vakuf 93, 112, 392
 Kuljani 360
 Kuljenovci 364
 Kunosići 374
 Kunova 70, 103, 225, 250, 252
 Kupres 384
 Kurtovići 390
 Kusače 380
 Kusonje-Ljeskovica 63
 Kuta 374
L
 Labucka 65, 382
 Lađevci 370
 Laktaši 19, 107, 149, 335, 343, 347, 360
 Laminci 362
 Lastva 390
 Lauš 105
 Ledenice Katoličke 380
 Lepenica 73, 103, 138, 250, 261, 262, 263, 266
 Leskovac 300, 301

- Letonija 25, 28
 Lipac 382
 Liplje 366
 Lipnica 378
 Lise 388
 Lišnja 104, 138, 229, 262, 263, 370
 Lišnja-Mujinci 73, 229, 234, 236, 256, 258, 260, 261, 262, 266, 267, 269, 270
 Lišnja Naseobina 104
 Litvanija 25, 28
 Livno 131, 150, 386, 358, 394
 Lizoperci 386
 Loinja 380
 Lopare 63, 65
 Lovnica Muslimanska 386
 Lozana 25, 28
 Lukavac 19, 67, 110, 116, 119, 120, 121, 135, 136, 158, 166, 168, 170, 173, 174, 175, 218, 222, 222, 223, 273-277, 336, 378
 Lušci-Palanka 392
 Lužani 73, 370
 Lužani Mulabegovi 364
 Lužani Šemsibegovi 364
- LJ**
- Ljeljenče 276
 Ljepunica 378
 Ljeskovicica 384
 Lješani 364
 Ljubače 378
 Ljubija 153
 Ljubija Katolička 366
 Ljubija Muslimanska 366
 Ljubina 376
 Ljubinje 358, 388, 395
 Ljubuški 358, 388, 394
- M**
- Mačino Brdo 76, 77, 104, 105, 107, 210, 214, 236, 370
 Mađarska 25, 118, 158, 228, 258
 Maglaj 63, 65, 81, 382, 354, 397
 Maglajani 144, 147, 149, 151, 360
 Maglaj na Vrbasu (Rudolfstal) 67, 249
 Magulica 382
 Mahala Donja 378
 Mahovljani 80, 81, 99, 105, 107, 123, 144, 147, 151, 159, 160, 179, 180, 242, 249, 253, 311
 Mahovljani Srpski 147
 Majevac 364
 Makedonija 84, 103, 104, 155, 161, 258, 314
 Makljenovac Katolički 372
 Makljenovac Turski 372
 Mala Bukovica 372
 Malešići 291
 Malice 76, 78
 Malkočevci 384
 Malo Polje 380
 Maoča-Karavlas 63
 Marička 73, 258, 266
 Martinac 370
 Maslovare 366
 Mašići 147, 362
 Međeđa 362, 376
 Meka Gruda 388
 Memel 28
 Mičijevići 382
 Mijačica 120, 158, 166, 168
 Mikluševci 189
 Milano 195
 Milodraž 376
 Miloševac 380
 Miljakovci 368
 Miljevac 249, 253
 Miljevačka Kozara 70, 142, 252
 Miljevina 376
 Mišinci 366
 Modran 63, 110, 366
 Modriča 112, 380
 Mokro 374
 Moskopolje 84

Moskva 28, 270

Mostar 15, 44, 45, 46, 51, 54, 55, 56, 58, 59, 63, 67, 68, 70, 71, 76-80, 82, 84, 115, 120, 135, 136, 141, 146, 150, 158, 159, 160, 166, 194, 206, 210, 212, 216, 248, 274, 283, 284, 294, 334, 340, 349, 388, 352, 358, 389, 394

Mračaj 386

Mravica 236

Mravica Srpska 73, 103, 370

Mrčevci 362

Mrkalji 380

Mrkodol 80, 98, 364

Mustajbašići 382

N

Nahalal 197

Neji 25

Nemila 63, 117, 386

Nevačka 74, 380

Nevesinje 112, 358, 388, 395

Niš 197

Nezavisna Država Hrvatska (NDH) 121, 123, 196, 200, 218, 219, 221, 274, 348

Nova Dubrava 73, 103, 124, 250, 256, 258, 259, 260, 266, 267, 269, 297

Nova Topola (Windhorst, Rovine) 77, 108, 122, 123, 125, 130, 132, 138, 142, 144, 147, 148, 152, 166, 168, 169, 175, 179, 210, 214, 216, 219, 220, 221, 249, 251, 318, 320, 362

Nova Ves (Kobaški Lug) 76, 77, 210, 214, 216, 250, 370

Novi Martinac 70, 71, 73, 103, 125, 140, 152, 159, 181, 182, 223, 225, 249, 250, 252, 253, 309, 370

Novi Sad 16, 18, 162, 197, 215, 219, 231, 232, 233, 271, 339, 340, 344, 346,

Novi Vrbas 233

Novo Sarajevo 158, 159, 165, 179, 210

Novo Selo Katoličko 366

Novo Selo Tursko 366

Nožičko 139, 140, 149, 152, 249, 370

NJ

Njemačka 25, 28, 43, 59, 61, 66, 67, 68, 118, 170, 218, 279, 280, 296, 302, 303, 311, 312, 313

O

Obodnik 366

Oborci 384

Obrovac 360

Obudovac 378

Odžak 366

Olovo 19, 117, 144, 207, 208, 336, 382

Opsječko 67, 73, 99, 158, 166, 258, 266, 275, 360, 362

Orahova 362

Orahovica 117, 386, 388

Orašje 378

Orlovci 368

Orubica 362

Osijek 13, 215, 271, 285, 337

Osječani 84, 376

Osječani Donji 380

Osječani Gornji 380

Osmaci 380

Osmansko Carstvo 24, 56, 118, 339

Osojci 366

Ostružnja 63

Oštrej 120, 158, 166

Otoka 390

Otpočivaljka 240, 370

Ozimice 386

P

Palačkovci 99, 105, 225, 250, 370

Pale 374

Palestina 197-200, 202, 205, 209, 298, 301, 302, 312

Paležnica 65, 382

Pančevo 271

Paprača 380

Paremije 370

Pariz 13, 24, 28, 195, 236, 303, 341

Pasci 378

- Pastirevo 258
 Pavlovci 362
 Paunci 376
 Pazarić 374
 Peći 392
 Petah-Tikva 197
 Petoševci 144, 147, 362
 Petričevac 105, 262
 Petrovo Polje (Franzjosefsfeld) 108, 142, 144, 145, 147, 148, 149, 166, 168, 170, 175, 176, 177, 219, 220, 273, 275, 276, 277, 279, 318, 320, 378
 Petrovo Selo 147
 Petrovo Selo-Lužani (k. Gračanica) 382
 Pijevalovac 366
 Pind 25
 Piskavice 362
 Plana 368
 Plehan 129
 Pljeva (Pliva) 386
 Podbrđe 366
 Podbrežje (k. Sanski Most) 392
 Podbrežje (k. Zenica) 276, 386
 Podčauš 382
 Podgora 374
 Podgraci Gornji 362
 Podkamen 372
 Podnovlje 140, 150, 366
 Podstinje 376
 Podžeplje 174, 376
 Počulica 384
 Polje (k. Derventa) 67, 217, 218, 366
 Polje (k. Cazin) 392
 Poljska 16, 25, 28, 29, 49, 59, 72, 109, 116, 129, 181, 182, 224, 226, 227, 228, 252, 258, 296, 322, 335, 338
 Popovići 150
 Porebrice 84
 Pothum 388
 Potkleča 386
 Posušje 388
 Potoci 74, 120, 158, 166, 167
 Potočani 190, 250, 269
 Potočani-Gusak 370
 Posavina 84
 Povelice 249
 Površ 390
 Prača 63
 Prača Donja 374
 Prača Gornja 374
 Prag 179, 194, 216
 Prebjezi 249
 Preočica 384
 Pribrijezi 370
 Pribinić 63, 372
 Priboj 382
 Pridil Srpski 382
 Prijedor 52, 63, 72-77, 82, 83, 94, 101, 112, 125, 129, 154, 177, 178, 210, 211, 215, 262, 274, 275, 277, 284, 356, 366, 368, 397
 Priječani 362
 Primijero 136
 Primorska banovina 54, 92, 247, 394
 Prisadi 372
 Prnjavor 46, 52, 55, 63, 65-99, 101, 102, 103, 105, 123, 124, 125, 128, 130, 138, 139, 150, 158, 166, 181, 182, 189, 190, 225, 227, 229, 230, 231, 234, 235, 236, 249, 250, 252, 255-258, 260, 261, 262, 263, 265, 266, 267, 274, 276, 295, 297, 356, 368, 370, 397
 Prnjavor (k. Zvornik) 382
 Prnjavor Mali 366
 Prnjavor Veliki 364
 Prohići-Vučica 382
 Prolog 386
 Prosara 67, 106, 158, 169, 275-278, 280
 Prosjek 370
 Proslap 386
 Prozor 148, 258, 286, 294
 Prud 380
 Prusac 384
 Pržići 374
 Pucari 362

Puračić 378
 Purković 63
 Putičevo 384
 Putiš 384
 Putnikovo Brdo (Ularice, Franzferdinands Höhe / Franje Ferdinanda Vis) 67, 101, 137, 138, 158, 166, 221, 275, 276, 277, 372
 Puvarska 368

R

Radić Veliki 390
 Radobovo 366
 Radosavska 362
 Radovlje 374
 Raduša 372
 Rahić Gornji 378
 Rajševo 372
 Rakelići 368
 Rakitno 388
 Rakovac 70, 73, 103, 159, 181, 182, 223, 249, 250, 252, 370,
 Rakovica 374
 Ralutinac 100, 370
 Ramići 362
 Rapalo 29
 Rapčani 366
 Rasovac 73, 249, 259, 266, 267, 370
 Rastovo 376
 Rastuša 372
 Rataj 101
 Ratkovo Gornje 392
 Ravnice 364
 Ravska 368
 Razboj 249, 362, 370
 Rebrovac 362
 Rečice 390
 Rejzovići 392
 Remanovci 362
 Ribić 390
 Ribnica 378
 Riga 28
 Rijeka 243

Rijeka (k. Kladanj) 382
 Rim 195, 256, 265,
 Ritešić 366
 Rogatica 63, 74, 86, 143, 207, 284, 352, 374, 376, 396
 Rogolji 147, 362
 Romanovci 142
 Rovine 67, 144
 Rovine Turske 147
 Rudo (Novo) 374
 Rumunija 25, 26, 28, 29, 62, 227, 228, 240, 258, 296
 Rusija 28, 42, 43, 66, 70, 82, 185, 187, 188, 238, 241, 270, 323
 Ružević 372

S

Sanica Gornja 392
 Saničani 368
 Sarajevo 2, 3, 9, 10, 13-16, 18, 19, 24, 31, 34, 44-52, 55-61, 63, 65, 67-73, 76-87, 90, 91, 92, 97, 100-103, 11, 115, 116, 117, 119, 120, 123, 126, 128, 131, 132, 133, 135, 136, 137, 140, 141, 143, 146, 148, 149, 150, 153, 154, 157-160, 165, 168, 178, 179, 180, 183-186, 188, 191-204, 207-211, 215-218, 220, 221, 223, 226, 227, 231, 237-242, 244, 248, 255, 256, 258, 261, 262, 263, 271-277, 281-284, 287, 288, 293-301, 306-310, 312, 313, 314, 319, 320, 321, 352, 372, 373
 Sanski Most 101, 283, 284, 392, 397
 Sažići 384
 Schutzberg (v. Glogovac)
 Sečkovci 249
 Selište 249, 366, 370
 Semeć 74
 Senta 285
 Sen Žermen 25, 26
 Sijekovac 366
 Simići 63
 Simijovo 388

- Simin Han 116, 378
 Sitnež 67, 172
 Sitnež Bugarski 65, 85, 249, 370
 Sitnež Srpski 103, 370
 Sitnež Turski 370
 Sitnica 392
 Sižje 382
 Sjena 382
 Skočić Turski 382
 Skoplje 197, 226, 300, 301
 Skučani-Orašje 370
 Skugrić Donji 380
 Slatina 63
 Slatina Gornja 360, 380
 Slatina (k. Foča) 376
 Slavonija 71, 105, 159, 216, 227, 232, 248, 279, 333, 348
 Slimena 384
 Slovenija 71, 105, 161, 173, 219
 Smrekovica 374
 Smrtići Donji 368
 Smrtići Gornji 138, 250, 368
 Smrtići Palačkovci 70
 Sofija 28
 Sokolovići (k. Rogatica) 376
 Sokolovići Gornji (k. Višegrad) 374
 Solina 378
 Solun 197
 Sombor 271
 Spahići 390
 Split 301
 Srbija 12, 13, 17, 34, 36, 43, 45, 54, 56, 71, 103, 118, 153, 161, 162, 164, 245, 279, 284, 285, 287, 289, 300, 306, 313, 334, 335, 336, 341
 Srđevići 73, 250, 260, 261, 262, 370
 Srebrnik Donji 380
 Srednje 374
 Sremski Karlovci 265, 270, 271
 Srebrenica 63, 80, 354, 382, 396
 Srevlije 362
 SSSR 28, 227, 228, 258, 270
 Stabandža 390
 Stanari 63, 65, 149, 372
 Stanić-Rijeka 382
 Stara Dubrava 70, 73, 103, 124, 145, 250, 252, 255, 257, 258, 260-263
 Stari Majdan 92, 392
 Stari Martinac 249
 Staro Selo 386
 Stenjak 74, 276, 372
 Stolac 112, 358, 390, 394
 Striževo 374
 Strmica i Šip 374
 Subotica 174, 197, 221, 271
 Sulica 382
 Suha 382
 Suhaja Gornja 390
 Sutorina 390
 Sveta Gora 25
 Svilaj 158, 170
 Svilaj Gornji 275, 276, 277
 Svinja 364
 Svinjar 370
 Svodna 364
- Š**
- Ščitovo 376
 Šejkovići 380
 Šepak Turski 382
 Šibovska 67, 158, 166, 168, 170, 173, 175, 176, 177, 218, 221, 250, 251, 370
 Šid 260
 Šiljković 382
 Šipovo 386
 Šiškovci 370
 Šivša 372
 Šlezija Gornja 28
 Španija 302
 Špilja 362
 Špionica 63, 65
 Špionica Katolička 380
 Špionica Srpska 380
 Štivor 80, 81, 107, 242, 250, 370

Štrbe 362
 Štrpci 138, 150, 151
 Šuijca 396
 Šurkovac 368
 Šušnjari 129, 366

T

Tavija 80, 98, 364
 Tavna 144
 Tavna (Branjevo) 382
 Tegare 382
 Tel-Aviv 197, 302
 Teočak 382
 Tesalija 84
 Teslić 46, 65, 66, 72, 75, 93, 111, 119, 158, 160, 166, 167, 172, 218, 222, 275, 276, 277, 372, 397
 Tešanj 17, 46, 63, 65, 67, 70, 71, 73, 74, 76, 78, 82, 102, 129, 137, 158, 166, 183, 212, 274, 276, 284, 335, 356, 370, 372
 Tetima 366
 Tiškovac 392
 Tjentište 376
 Tolisa Gornja 84
 Tramošnica 84
 Tramošnica Donja 380
 Tramošnica Gornja 380
 Travnik 46, 54-59, 70, 72, 79, 81, 82, 84, 86, 119, 144, 150, 158, 167, 168, 184, 193, 194, 195, 197, 198, 204, 206, 263, 274, 281, 282, 283, 284, 291, 334, 352, 358, 384, 385, 396
 Trbuk 382
 Trebević 374
 Trebinje 52, 55, 82, 111, 158, 160, 165, 248, 271, 358, 390, 395
 Trebižat 390
 Trijanon 25
 Trn 362
 Trnopolje (Ukrajina) 265
 Trnovo 374
 Trnjani 366

Trošeljci 67, 125, 147, 158, 225, 249, 275, 276, 277, 362
 Trstenci 366
 Tršić Srpski 382
 Turija 388
 Turjak 362
 Turska 25, 67, 147, 185
 Tuzla 17, 18, 19, 45, 46, 51, 54, 55, 58, 59, 63, 66-70, 72, 77, 78, 80, 81, 82, 84, 85, 87, 99, 111, 116, 119, 120, 126, 130, 135, 136, 146, 149, 150, 154, 157, 158, 160, 165, 166, 184, 193, 198, 206, 210, 213, 215, 216, 218, 222, 263, 282, 283, 284, 335, 338, 340, 342, 343, 344, 346, 347, 352, 354, 378, 379

U

Ulog 380, 390
 Ukrajina 17, 18, 26, 28, 124, 227, 228, 229, 235, 236, 262, 263, 265, 269, 297, 303, 345, 346
 Ukrina 114
 Ukrinski Lug 275
 Usora 46, 122, 172, 210, 212, 215

V

Vacetina 378
 Varcar-Vakuf 112, 120, 158, 166, 358, 384
 Vardište 374
 Vareš 101, 374
 Varošluk 384
 Varšava 28, 224
 Vatikan 245, 256
 Vedro Polje 268
 Velagići 392
 Veletovo 374
 Velika Kikinda 271
 Veliki Bečkerek 197, 271
 Vidaševići 384
 Vijačani 368
 Vijaka 374

- Vikoč 376
 Vilina 302
 Vinkovci 197
 Vinska 366
 Visoko 46, 58, 59, 63, 64, 65, 74, 84, 120, 132, 137, 144, 158, 207, 283, 284, 310, 352, 374
 Višegrad 58, 126, 132, 195, 197, 203, 206, 283, 284, 352, 374, 396
 Višnjik 364
 Vitez 240, 303, 384
 Vitkovci 370
 Vlahovići 374, 384
 Vlasknica-Brusnik 368
 Vlasenica 52, 63, 65, 68, 74, 207, 284, 354, 378, 380
 Vlašić 86
 Vogošća Donja 372
 Vogošća Gornja 372
 Vojvodina 13, 18, 71, 123, 142, 155, 161, 162, 163, 219, 258, 279, 314, 324, 333, 335, 340, 346
 Volari 386
 Vozuća 63, 382
 Vranduk (k. Derventa) 76, 77, 364
 Vranduk (k. Zenica) 386
 Vranovac 67, 106, 275, 362
 Vrbanja 360
 Vrbanjci 366
 Vrbas 67
 Vrbaska banovina 19, 54, 60, 92, 104-107, 129, 130, 140, 150, 152, 177, 184, 189, 217, 229, 236, 241, 247, 263, 276, 278, 330, 332, 397
 Vrbaška (Karlsdorf) 67, 109, 158, 166, 168, 275, 362
 Vrbovac 170, 171, 221, 222, 275, 276, 277
 Vrbovac-Svilaj 67
 Vrela 366
 Vrhovi 364
 Vršac 304
 Vršani 368
- Vrtoče 380
 Vrtoče Donje 392
 Vrućica 370
 Vučja Poljana 120, 158, 166, 168
 Vučjak-Jasici 78, 79, 105, 138, 139, 150, 159, 160, 189, 190, 368
 Vukovar 189
 Vukovije 378
 Vukovine 382
 Vukovo 370
- W**
 Windhorst (*v. Nova Topola*)
 Wroclaw (Breslav) 195
- Z**
 Zabrdje 100, 106, 366, 378
 Zagreb 13, 15, 17, 18, 24, 33, 34, 35, 59, 66, 105, 108, 119, 131, 139, 159, 195, 202, 205, 221, 224, 225, 226, 232, 233, 234, 236, 255, 256, 258-262, 265, 271, 273, 274, 298, 301, 303, 312, 331, 332, 334, 336-341, 345, 348
 Zakalje 376
 Zalužani 360
 Zavidovići 19, 47, 58, 67, 74, 81, 93, 94, 111, 112, 115, 116, 119, 120, 133, 143, 145, 149, 152, 158, 166, 168, 171, 193, 194, 206, 207, 218, 221, 222, 255, 257, 258, 275, 276, 277, 283, 284, 336, 338, 386
 Zelinja Gornja 84
 Zemun 171
 Zenica 46, 52, 58, 63, 67, 68, 69, 76, 77, 80, 81, 82, 87, 111, 119, 132, 153, 154, 158, 184, 193, 194, 197, 198, 206, 209, 210, 215, 216, 218, 224, 275, 276, 277, 283, 284, 294, 308, 313, 314, 358, 386, 396
 Zetska banovina 54, 92, 184, 247, 395
 Zgošća Donja 374
 Zijamet-Crna Rijeka 374
 Zovik-Kalajdzije 84
 Zupci 390

Zvornik 57, 58, 59, 63, 65, 67, 82, 84, 99, 144, 158, 166, 206, 275, 283, 284, 354, 382, 396

Ž

Žabljak 370, 386

Žabar Gornji 380

Žepče 46, 52, 58, 59, 67, 68, 69, 70, 74, 81, 83, 120, 132, 143, 158, 166, 171, 206, 222, 276, 283, 284, 386, 396, 358

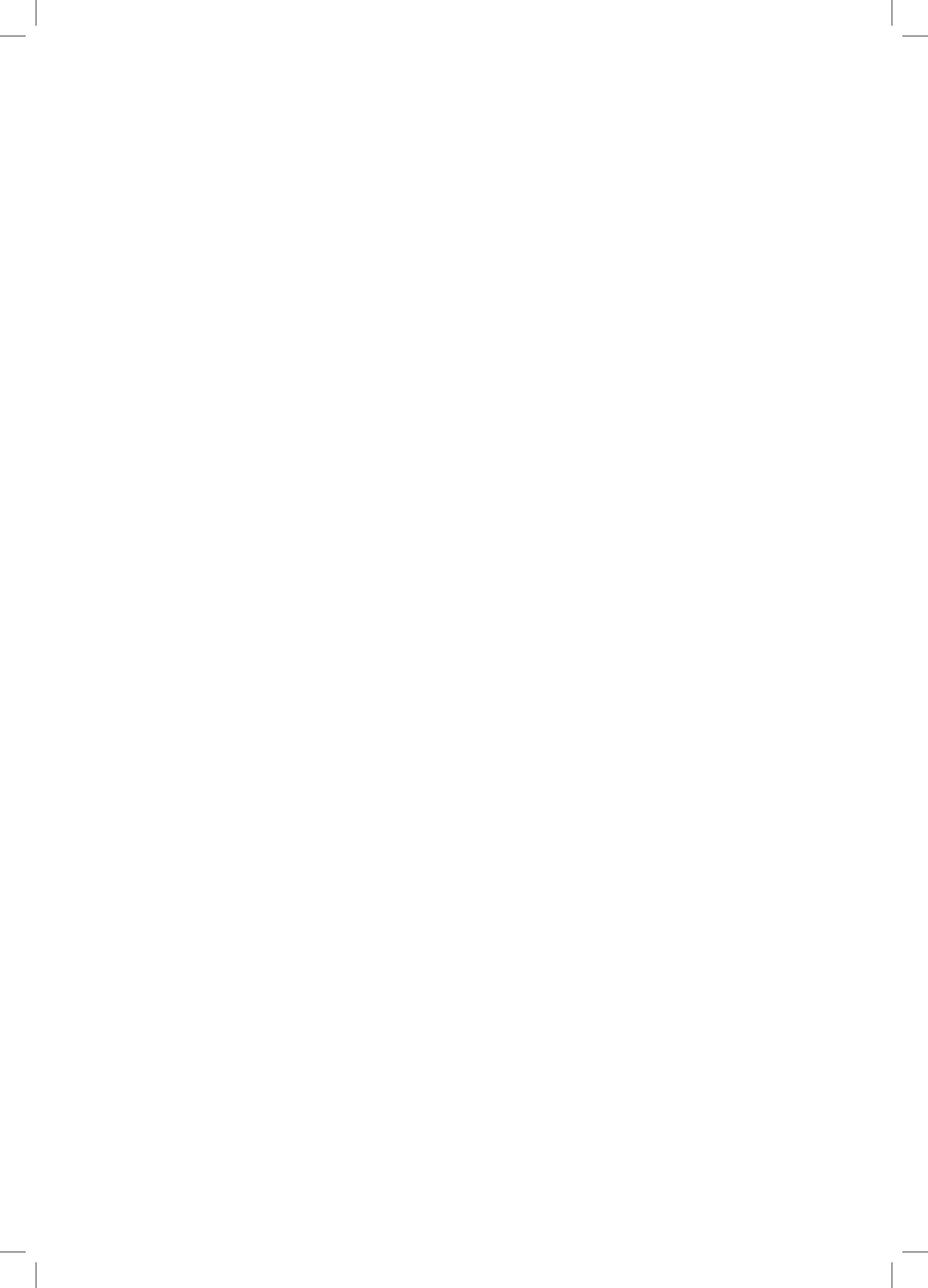
Žeravac 364

Žeravice 380

Živinice (k. Tuzla) 378

Živinice (k. Derventa) 129, 364

Žlijeb 374

HISTORIJSKE MONOGRAFIJE
Knjiga 17

Enes S. Omerović
NACIONALNE MANJINE U BOSNI I HERCEGOVINI (1918-1941)

IZDAVAČ
Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju, Sarajevo
Podgaj 6, 71 000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
www.iis.unsa.ba

ZA IZDAVAČA
Dr. Muhamed Nametak

LEKTOR
Prof. dr. Mirela Omerović

IZRADA REGISTARA
Dr. Enes S. Omerović
Amra Mekić

DIZAJN I TEHNIČKO UREĐENJE
Amra Mekić

TIRAŽ
200

ŠTAMPA
Štamparija Fojnica

ZA ŠTAMPARIJU
Mirsad Mujčić

ISBN
978-9958-649-29-5

Sarajevo, 2019.
Štampanje ove knjige podržala je Fondacija za izdavaštvo Sarajevo.